

XXV ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

ПЪРВА РЕДОВНА СЕСИЯ

Стенографски дневникъ

НА

11. заседание

Четвъртъкъ, 14 мартъ 1940 г.

Открито въ 15 ч. 35 м.

Председателствувалъ подпредседателъ Димитъръ Пешевъ Секретаръ: Атанасъ Цвѣтковъ и Георги Михайловъ.

СЪДЪРЖАНИЕ:

	Стр.		Стр.
Съобщения:		Случки:	
Отпуски	197	1. Обяснение на председателствувания заседание, подпредседателъ Д. Пешевъ, по поводъ обидата, която му нанесълъ народниятъ представителъ д-ръ Л. Дюгмеджиевъ при даване почивка, следъ речта на последния	210
Питане	197	2. Лично обяснение на народния представителъ А. Цанковъ по поводъ казаното отъ народния представителъ д-ръ Л. Дюгмеджиевъ въ речта му по проектоотговора на тронното слово, че законътъ за защита на държавата билъ негнано за управлението, презъ което билъ създаденъ	210
Законопроекти	197	Говорилъ: А. Цанковъ	210
По дневния редъ:		Дневенъ редъ за следващото заседание	215
Проектоотговоръ на тронното слово (Първо четене — продължение разискванията)	197		
Говорили:			
Х. Калфовъ	197		
Д-ръ Л. Дюгмеджиевъ	202		
С. Омарчевски	211		

Председателствувашъ Димитъръ Пешевъ: (Звъни) Има нужното число народни представители, обявявамъ заседанието за открито.

(Отсутствуватъ следните народни представители: Атанасъ Поповъ, Атанасъ Каишевъ, Георги Чалбуровъ, Георги Тодоровъ, Димитъръ Илиевъ, Дълчо Тодоровъ, Кирилъ Минковъ, Маринъ Грозевъ, Найдень Андреевъ, Обрешко Славовъ, Петко Кършевъ, Петко Стайновъ, Стефанъ Багриловъ и Цеко Вълчевъ).

Имамъ да ви направя следните съобщения.

Разрешени сѫ отпуски на следните народни представители:

на г-нъ Недѣлчо Куюмджиевъ — 1 день, за 15 т. м.;
на г-нъ Цвѣтко Петковъ — 1 день, за 15 т. м.;
на г-нъ Кирилъ Минковъ — 1 день, за 15 т. м.;
на г-нъ д-ръ Георги Рафаиловъ — 2 дена, за 19 и 20 т. м.;
на г-нъ Стефанъ Багриловъ — 2 дена, отъ 14 т. м.;
на г-нъ Георги Тодоровъ — 2 дена, за 14—15 т. м.;
на г-нъ Димитъръ Илиевъ — 2 дена, за 14 и 15 т. м.

Постѣпило е питане отъ габровския народенъ представителъ г-нъ Тотю Новаковъ и др. до г-нъ министра на търговията, промишлеността и труда относно стипендиите на помощи на бедствуващите безработни. Питането ще бѣде изпратено на г-нъ министра, за да отговори.

Постѣпилъ е отъ Министерството на финансите законопроектъ за разрешаване на министра на железниците, пошитъ и телеграфитъ да поеме задължение за нужните на Главната дирекция на пошитъ, телеграфитъ и телефонитъ въ размѣръ на 400.000.000 л., платими за повече отъ три бюджетни години. Ще се раздаде на г-да народните представители.

Пристъпваме къмъ дневния редъ:

Първо четене проектоотговора на тронното слово — продължение разискванията.

Лазаръ Поповъ: Искамъ думата.

Председателствувашъ Димитъръ Пешевъ: По каквъ въпросъ?

Лазаръ Поповъ: Въ връзка съ отговора на тронното слово.

Председателствувашъ Димитъръ Пешевъ: Какъ ще Ви дамъ думата, като не сте записанъ? Не може така инцидентно да се взема думата. Празникътъ не позволява да се взема думата инцидентно.

Лазаръ Поповъ: Преди пристѣпването къмъ дневния редъ искамъ думата.

Председателствувашъ Димитъръ Пешевъ: По каквъ поводъ?

Лазаръ Поповъ: Ще кажа.

Председателствувашъ Димитъръ Пешевъ: Г-нъ Поповъ! Не може да се взема думата по въпроси, които не сѫ поставени на дневенъ редъ.

Има думата народниятъ представителъ г-нъ Христо Калфовъ.

Христо Калфовъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Първата редовна сесия на XXV-то обикновено Народно събрание се откри, когато нашата държава, както и цялѣтъ свѣтъ, преживява дни на изпитание и е предъ голѣми неизвестности. Действително ето вече повече отъ шестъ месеци, три отъ първостепенните велики сили водятъ война — война тежка, война решителна. Друга велика сила на европейския континентъ до вчера водѣше война повече отъ три месеци съ единъ малкъ, но храбъръ и високо културенъ народъ. На Далечния изтокъ пета велика сила ето вече редица години води война съ най-многочисления народъ на земното кълбо, обитаващъ необятни територии и притежаващъ голѣми богатства. Тази борба е тежка, непрекъсната и повсемѣстна. Тя се води по всички континенти, тя се води по цялата морска ширъ. Пѣтко или косвено тя носи своето отражение за всички, подъ нейното политическо, стопанско и социално въздействие се намиратъ всички народи. Нашиятъ

народът, за щастие, досега има преимуществото да се ползува, повече или по-малко, отъ благата на мира. Но все пакъ, както всички, които не воюватъ, и ние търпимъ въздействието на тази голъма свѣтвна борба. Не е безъ значение да знаемъ причината и естеството на тази борба. Кожото и накратко, трѣбва да говоримъ по тѣзи въпроси.

Нека спремъ нашето внимание върху борбата, която водятъ тритѣ велики западни сили, защото тя е изворъ на голѣми усложнения и на най-голѣми неизвестности. Отъ 1914 г. до 1918 г. свѣтвната война се води главно за завладяване или за защита на голѣмитѣ източници на първични материали — за свѣтовнитѣ пазари. Следъ една тежка изтощителна борба, едната страна бѣ повалена и борбата се завърши единъ видъ съ примирие, което имаше двойно значение. За страната победителка то имаше за целъ противникътъ да бѣде постепенно изтощаванъ, за да може постепенно единъ день да дойде последниятъ до едно почти пълно физическо изтощение. Отъ победената страна то биде разбрано като примирие, въ което трѣбваше да организира всички срѣдства за борба, за да може да почне една борба на краенъ реваншъ. И когато почнаха да текатъ годинитѣ следъ това примирие, ние знаемъ, че съ време условията, поставени въ Версайския диктатъ, бѣха надживѣли отъ времето, и тѣ трѣбваше непремѣнно да бѣдатъ ревизирани по миренъ начинъ чрезъ Обществото на народитѣ, както е предвидено въ текста на сѣщия диктатъ. Уви, това не биде. Както знаемъ, колебливитѣ усилия на покойнитѣ вече Макдоналдъ, Стреземанъ и Брианъ, насочени да помирятъ двѣте страни, завършиха неуспѣшно, постепенно положението еволюира, конфликтътъ се изостри, докато най-после дойдохме до една открита борба.

Макаръ че борбата формално започна на 1 септември миналата есенъ, подъ предлогъ на уреждане отъ страна на германския Райхъ въпроса за Данцигъ и Коридора, който го свързваше съ полската държава, конфликтътъ, обаче, бѣ още отъ по-рано налице. Налице бѣ съ голѣмитѣ стѣпки, които се извършиха, първо, съ аншуса презъ мартъ 1938 г., второ, съ широкото инкорпориране на Судетскитѣ области въ територията на Райха презъ есенята на сѣщата година, трето, съ унищожението на чехската държава миналата пролѣтъ и обявяването на протекторатъ надъ Чехия и Моравия отъ страна на Райха и, четвърто, докато най-после дойдохме до онази борба, която стана въ Польша и която свърши съ унищожението на полската държава и раздѣлянето на нейнитѣ територии. Въ момента, когато по-голѣмата частъ отъ нѣмскитѣ въоръжени сили бѣха пренесени на западния фронтъ, борбата вече се преобрѣна въ голѣма война за свѣтвно върховенство, за надмощие и като такава тя вече се води открито, ясно, неумолимо; тя се води всестранно, въ гигантски мащабы; тя не е по силитѣ на малкитѣ държави, бедни и нѣмачи силно развита индустрия, която да подхранва днешнитѣ моторизирани войсковы единици.

И заради туй държави, макаръ инакъ съ голѣми възможности, но съ ограничени интереси, като Италия и Съветска Русия, предпочитатъ до день днешенъ въ този голѣмъ конфликтъ на Западъ да останатъ на формалната позиция на обявенъ или необявенъ нѣкакъвъ неутралитетъ. Всички други по-малки държави въ Северна, Северозападна, Югозападна и Югоизточна Европа обявиха неутралитетъ. Изключение направи до известна степенъ само нашата югоизточна съседка, турската република.

Известно е, че следъ морската битка, която стана въ водитѣ на Атлантика, близо до Монтевидео, неотдавна американскитѣ държави изнесоха най-сериозно въпроса за установяването на една неутрална зона отъ 300 до 1.000 морски мили около континента имъ въ водитѣ на двата океана, считайки, че по този начинъ могатъ да турятъ радикална преграда, за да не може искри отъ пожара въ Европа да прехвъркнатъ на тѣхния континентъ.

Г-да народни представители! Да се спремъ малко и на това, какво е положението на Балканитѣ, какво е поведението на нашитѣ съседи и какви сѣ тѣхнитѣ истински отношения къмъ насъ. Не може да не отбележимъ съ задоволство, че тѣзи отношения сѣ много, много подобрени въ последно време. И наистина, редица конвенции сключиме съ тѣхъ, които сѣ благотворни за всички балкански народи. Редица взаимни посещения се изредиха на най-видни политически личности и отъ стопанския и отъ културния свѣтъ, за да се изкажатъ взаимнитѣ уважения на народитѣ, както и да се опознаятъ и обличатъ. Общо взето тѣхното държане е далечъ подобрено отъ това, което бѣ въ миналото, когато — както си спомнямъ съ тѣга — имаше прояви, като тая на г-нъ Титулеску и други, които се отнесоха, бихъ казалъ, съ една обидностъ къмъ насъ като народъ и държава. Това вече

е изживѣно; това не може да не ни радва и ние не можемъ да не отбележимъ, че дължимъ благодарностъ за това тѣхно коригиране и за това коректно отнасяне.

Въпросътъ, обаче, г-да народни представители, не е само тамъ. Живѣемъ въ голѣми, тежки и сѣдбоносни времена. Ние сме една отъ потърпевшитѣ и несправедливо наказани страни въ околноститѣ на Парижъ. Ние понесохме всички тежки последици на Ньойския диктатъ. Ние го изпълнихме скрупулозно, ние и днесъ продължаваме да го изпълняваме. Уви, обаче, двѣтѣ единички обещания, дадени намъ въ сѣщия този диктатъ, останаха и до днесъ неизпълнени отъ близки и далечни. И ето защо не можемъ да не отбележимъ, че съ огорчение узнахме отъ съобщението за бѣлградската срѣща на Балканското съглашение, която стана миналия месецъ февруарий, какво единичното решение, като последица на тѣхното съвѣщание, е това, да провъзгласятъ автоматическото продължаване на договора за Балканското споразумение за единъ новъ периодъ отъ 7 години.

Г-да народни представители! Тѣкмо преди 6 години отъ сѣщото това високо отговорно мѣсто азъ имахъ честта тогава, когато се създаваше тоя институтъ, да констатирамъ, че създаването на Балканското споразумение не е нищо друго, освенъ инструментъ срещу невинна България и че този инструментъ ще попрѣчи да може да се установятъ на Балканитѣ справедливъ миръ, разбирателство и благотворни отношения между всички балкански народи. Скърбя, че времето не ме опроверга. Но така сѣщо смѣтамъ, че трѣбва всички да съжаляваме, че днешнитѣ голѣми свѣтовни събития завариха Балканитѣ и балканскитѣ народи неготовени да посрещнатъ тия събития съ спокойствие и изгоди за себе си.

Нашитѣ съседи обявиха неутралитетъ по отношение голѣмата борба, която се води главно на Западъ. Тѣ, както всички по-малки европейски страни, застанаха на тая позиция. Само нашата югоизточна съседка, турската република, както е известно, счете за необходимо да не изоставя своята вѣковна позиция, която сключи договоръ съ западнитѣ демокрации, за да си осигури своята отбрана като, обаче, не пропусна да включи въ текста на новата спогодба ясни пасажы за добритѣ ѝ намѣрения и желания къмъ голѣмия ѝ съседъ Съветска Русия.

Г-да народни представители! Борбата, която се води, е борба за свѣтвно надмощие. Водятъ я велики сили, решени да употребяватъ всичко, да пожертвуватъ всичко, което е въ тѣхнитѣ възможности, за да ѝ спечелятъ на всѣка цена. И заради това извънредно опасно е за малкитѣ държави да се вмѣсватъ въ двубоя. Тѣ рискуватъ много, тѣ рискуватъ всичко — своето съществуване, тѣ могатъ да бѣдатъ затрити отъ картата на Европа или свѣта, тѣ могатъ, като народи, да останатъ въ сѣнка за дълъгъ периодъ въ страницитѣ на историята, при една фатална грѣшка.

Ето защо — азъ дохождамъ на нашата тема — и нашето правителство, изпълнявайки директивитѣ на Държавния глава, когато миналата есенъ се обяви войната и когато всички трѣбваше да взематъ своитѣ позиции, високо декларира, че България, въ своята външна политика, ще следва политика на миръ, лояленъ неутралитетъ и старание да се засилятъ връзкитѣ съ близки и далечни страни, за да можемъ да си обслужваме взаимно стопанствата въ тежитѣ времена, които преживява цѣлото човѣчество. Тази политика на миръ, лояленъ неутралитетъ и на търсене да завържемъ по-интензивни връзки съ близки и далечни страни, съ които имаме интересъ да имаме таква, биде посрещната съ едно пълно одобрение отъ цѣлия бѣлгарски народъ. Това можемъ да го кажемъ всички ние, които въ нашата изборна кампания, бидейки въ контактъ съ народа, можахме да надникнемъ дълбоко въ душата не само на избирателя и избирателката, но дълбоко въ душата на цѣлия бѣлгарски народъ. Това съиздествуватъ и тукъ изнесенитѣ вчера и онзи день речи на всички оратори, безъ изключение, отъ които се установи безсмѣнно, че по този въпросъ бѣлгарскитѣ народъ е единенъ, че ние следваме и ще следваме политика на миръ и лояленъ неутралитетъ. Тази политика отговаря и на чувствата на народа, и на интереситѣ на държавата. Неутралитетътъ за насъ не е настрояние, не е хрумване; неутралитетътъ за насъ е неизбѣженъ, той е необходимъ, за да пребъдемъ. Ние имаме най-голѣмо право да поддържаме неутралитета, защото ние не бидохме разбрани отъ близки и далечни, отъ едни и други. Неутралитетътъ за насъ не значи, че ние дебнемъ, напротивъ, ние бранимъ нашата цѣлост, ние бранимъ нашата независимост, ние бдимъ, за да запазимъ нашитѣ признати права. Вървейки по този пътъ, азъ твърдо вѣрвамъ, че по-сигурно и по-безопасно ще дочакаме добри дни за нашия народъ.

И азъ считамъ, че предложениятъ текстъ на проекто-отговора на тронната речъ дава действително отражение на това, което е истинското положение, т. е. на набедазанитѣ обекти, къмъ които се движи или стреми нашата политика, ръководена отъ отговорното правителство, съ посоченитѣ пътища за тѣхното достигане, съ очертанитѣ и придобити досега резултати и съ преценкитѣ, които авторитетно прави масово българскиятъ народъ. Тѣзи пасажѣ азъ ги намирамъ напълно отговарящи на действителността. Тази искрена политика на народно единение, на миръ и неутралитетъ действително намѣри въ всички сѣбди на народа дълбоко признание и одобрение, защото отговаря на желанието на народа и на интереситѣ на страната.

Така сѣщо, при успѣшно водената политика, правителството успѣ да сключи международни стопански спогодби, които неминуемо ще дадатъ новъ тласкъ на нашето производство и ще засилятъ нашата вътрешна и външна търговия. Този духъ, както се отбелязва, на миролюбие, който ръководи нашата политика, осигурява спокойствието на страната и дава благотворни резултати въ всички области на нашия общественъ и стопански животъ, действително изхожда отъ дълбочинитѣ на народната душа и ще намѣри пълната подкрепа на народното правителство.

Г-да народни представители! Другата областъ, стопанската, която е необятна и която има своето не само голѣмо, но решаващо значение за живота на маситѣ, за силата и съществуването на държавата, и тя заслужава да бѣде добре разгледана отъ всички и, бихъ казалъ, спокійно изучена и посочено кое, какво, кога и какъ трѣбва да бѣде направено. Обаче не само поради несъответната компетентностъ въ тази материя, но и поради това, че въ днешнитѣ дебати не може дълго да бѣде разгледана тази материя, азъ ще се задоволя само съ едно съвсемъ кратко споменаване, а именно, че и въ стопанската областъ действително правителството правѣше, прави и декларира, че ще продължава да прави всичко онова, което е въ рамкитѣ на нашитѣ възможности, за да можемъ действително да закрепимъ нашето стопанство, да го приспособимъ къмъ новитѣ условия, да го издигнемъ, да подобримъ бита на нашия народъ въ неговата цѣлостъ, да укрепимъ нашата държава и така по-спокойно и по-сигурно да изживѣмъ изпитанията, които преживява и нашата страна, както цѣлитъ свѣтъ.

Текстътъ, който се отнася до тази материя, сѣщо така, споредъ мене, основателно изтъква непрестаннитѣ усилия на правителството за стопанско повдигане на страната, за да подобри цѣлостно народния поминѣкъ, въ основата на който стои българското село, и за да продължи градинното дѣло на България. Да, българското село е действително главниятъ изворъ на стопанска, физическа и морална мощъ за българския народъ! И това, което трѣбва да подчертая и което е важно, то е, че правителството бди при прокламиране щастливо линията на поведение въ външната политика на миръ и неутралитетъ, да не пропусимъ голѣмитѣ, бихъ казалъ, исторически времена, които живѣемъ, а напротивъ гледа да използваме това наше въ друго отношение благоприятно положение, за да закрепимъ нашето стопанство. И то прави и ще прави всичко, което е необходимо, за да преустроимъ нашето стопанство, за да усъвършенствуваме нашето производство, за да издигнемъ нашия общъ приходъ и подобримъ нашето благосъстояние, за да можемъ да изживѣмъ по-леко, по-безболезнено отраженията на тази свѣтовна криза, която новата война разля по цѣлата зѣмна ширь, за да можемъ да печелимъ изгодни, трайни и възможно по-многобройни пазари за нашето производство, за да можемъ по този начинъ да се свържемъ по-здраво съ свѣтовното стопанство и намалимъ евентуалноститѣ за голѣми изненади въ това отношение за насъ.

И, действително, всички знаемъ, че напоследѣкъ се сключиха конвенции съ правителствата и въ Берлинъ, и въ Римъ, и въ Москва, и въ Мадридъ, и въ Бѣлградъ, и въ Буда-Пеща, и въ Букурещъ, и въ Атина. Правимъ и ще правимъ всичко, за да може да се засили нашето стопанство и да се засилятъ нашитѣ финанси.

Всичко, което е възможно, трѣбва да бѣде направено, за да подобримъ хигиеничнитѣ условия на цѣлия нашъ народъ. Трѣбва да направимъ всичко, което е по нашитѣ възможности, за да благоустроимъ нашата държава и нашитѣ населени пунктове. Трѣбва да се направи всичко, което може да тласне умствения и духовния ни животъ възможно напредъ съ подобрене на нашата учебна програма, съ изграждане на училища, читалища, библиотеки и други просвѣтни институти и учреждения, за да може

българскиятъ духъ да крепне и да се издига въ поколѣнията.

Трѣбва сѣщо така да се прави и се прави всичко възможно, за да се създадатъ благоприятни условия за нашата света православна църква, да може тя да върши своето живо дѣло, въпрѣки превратноститѣ, които преживява цѣлото човѣчество и да укрепи и възвиси нашата християнска съвѣсть и българско съзнание. Тя това е правила въ вѣковетѣ, прави го и днесъ. Тежко на онзи народъ, който изгуби искреното упование въ Всевишния.

Трѣбва да направимъ, щото младежътъ — най-ценното днесъ и най-важното за утрешното на всѣки народъ — да получи криле и устремъ къмъ родолюбиво и възвишеното, а така сѣщо и — подчертавамъ — да направимъ всичко, което е въ нашитѣ възможности като държава и общество, за да може принципътъ за обществената солидарностъ и справедливостъ да бѣде приложенъ възможно по-пълно въ нашия животъ, въ живота на цѣлия ни народъ. Това е не само изискване на добрата политика, но е и повеля на нашата национална съвѣсть. Така политика трѣбва да бѣде инспирирана не отъ принципа на милосърдие и благотворителностъ, които все пакъ иматъ своето голѣмо благородно значение и правятъ честь на всички, които ги професиратъ въ живота си, но въ цѣлата тая дейностъ трѣбва да легне принципътъ, че трѣбва да се създадатъ условия за достоенъ животъ и трудъ на всички граждани въ нашата държава. Това е върховната повеля на нашето време, това е и социалната, и човѣчна, и християнска, и, бихъ казалъ, дановидна, единствено възможна и достойна политика за времето, което живѣемъ. Въ дното на всички движения, действия, брожения и революции днесъ стои тази мощна пружина: социалната правда, социалната справедливостъ.

Ето това е, почитаеми г-да народни представители, което инспирира дейността на правителството въ тази областъ. Но азъ не мога да не подчертая, че и въ друга една важна областъ — въоръжената народна сила — и тамъ правителството и командването правятъ всичко въ възможнитѣ за насъ рамки да издигнатъ този институтъ на нуждната висота, да снабдятъ българския народъ съ онзи щитъ, който му е необходимъ въ това тежко и отговорно време, което живѣемъ, пълно съ изненади и неизвестности. И тукъ, въ това отношение, текстътъ на проектоотговора на тронното слово основателно изтъква, че независимостта и сигурността на България ние считаме за върховно благо на българската нация и че положенитѣ грижи и предприети мѣрки за засилване на народната отбрана, взети отъ правителството, действително даватъ възможност на народа да гледа съ пълна вѣра и спокойствие на своето бъдеще, предъ вратитѣ на което блихъ храбрата българска войска.

Държа да подчертая този ноторенъ фактъ, че добре организираната и мощна въоръжена сила влияе, прѣко и косвено, благотворно въ всички отрасли на държавната дейностъ, било въ външната политика, било въ установяването, въ утвърдяването на онѣя чувства на сигурностъ и спокойствие въ страната, които сѣмъ неизбежни предпоставки за всѣко творчество и напредѣкъ, както и за култивирането на добродетели общо въ цѣлата нация. Добродетелитѣ на една нация действително трѣбва да бѣдатъ култивирани и то грижливо култивирани. Безъ добродетели обществата се разлагатъ, изчезватъ, загиватъ.

Това бѣха нѣколкото думи, които можехъ да кажа за тия две области: външната и, grosso modo, вътрешната — стопанска, културна и военна — политика.

Идвамъ на единъ въпросъ, който биде разгледанъ отъ всички преждеговоривши — въпросъ, свързанъ съ онѣзи частъ отъ текста на проектоотговора на тронното слово, дето се споменава, че се направи ново децпитване до народа върху следваната политика.

Г-да народни представители! Основателно е всички да се изкажатъ по този и всички други органически свързани съ него въпроси, защото това сѣ единъ комплексъ отъ въпроси, които иматъ своето голѣмо значение, които, ако бѣдатъ разрешени добре, ще имаме осигурени предпоставкитѣ за щастливо ръководство, и обратното: ако не бѣдатъ правилно разрешени, не ще имаме щастливи резултати. И отъ друга страна, понеже тѣзи въпроси, сами по себе си, сѣмъ актуелни, голѣми и съдбоносни, основателно е, казвамъ, всѣки да се спре на тѣхъ. И наистина, какъвъ е днешниятъ моментъ у насъ? Следъ три войни за единение и освобождаване ние преживѣхме две катастрофи. Прѣзъ 20 години периодъ на съвземане, ние преживѣхме два дълбоки преврата. Днесъ паново ние пакъ сме повикани открито, публично да разискваме не кой по-голямъ и съблазнителни обещания да даде, а да намѣ-

римъ пътя, по който можемъ да запазимъ нашата държава, отъ една страна, и, отъ друга, да изведемъ тази държава и този народъ възможно мирно и въ сигурностъ къмъ единъ миръ, къмъ културенъ напредъкъ и къмъ общо благоденствие. Това е голѣмиятъ въпросъ, това е въпросътъ надъ въпроситъ за нашата общественостъ: да запазимъ държавата и да се изведе народътъ къмъ щастливи дни.

И тукъ трѣбва всички да помислятъ, да разгледатъ, да анализиратъ. Впивайки дълбоко погледъ въ миналото, оглеждайки се нашироко около насъ и разглеждайки грижливо бъдещето, да се намѣри кое е най-доброто, или по-доброто, или кое е най-малко опасното.

Съ съжаление трѣбва да констатирамъ, че нѣкои отъ преговорившиятъ говориха пакъ по въпроса, който не спиза отъ сцената — конституцията — като за нѣкоя панацея. Да, конституцията! Конституцията като документъ, конституцията като актъ исторически прави честь на нейниятъ творци. Тѣ сж били достойни за времето си и за народа си. Този актъ е гордостъ за българския народъ, защото въ единъ щастливи рамки очертава пътя за възходъ на единъ младъ и жизненъ народъ. Да това е тъй.

Но, г-да народни представители, въпросътъ не е за формата, въпросътъ е за съдържанието. Въ политиката важатъ резултатитъ, успѣхитъ, сигурността или поне да избѣгнемъ изпитанията. Дайте да помислимъ тогава: въ тия шестъ десетилѣтия, презъ които нашата хубава конституция е планирала цѣлия нашъ общественъ животъ, какво преживѣхме, какво видѣхме? Не съ липса на уважение, не съ липса на почитъ, нито пъкъ съ желание да обия или огорча, осмѣлявамъ се да бъда и конкретенъ.

Единъ отъ уважаемитъ преговоривши можемъ да го запитаемъ: когато той бѣше несправедливо, жестоко погледенъ въ затвора, не трѣбваше ли да се направи превратъ, за да бѣде изваденъ отъ затвора? И когато бѣше на кормилото на нашия държавенъ корабъ, снабденъ съ всичкитъ възможности, които българската властъ дава, не биде ли грубо отстраненъ, за да влѣземъ въ единъ пътъ, който го виждаме? Още по-малко бихъ искалъ да споменувамъ още по-далечни дати, но които сж пакъ характерни. Споменуваме си добродетелитъ дни и свързанитъ съ тѣхъ раломирски и владайски събития.

Не бихъ искалъ да споменавамъ това, не бихъ искалъ да буга тия спомени, но когато сме ги преживѣли, азъ събтамъ, че елементаренъ, повелителенъ дългъ ни налага да се замислимъ днесъ, защо при тази наша великолепна конституция ние преживяваме такива голѣми изпитания — поне като личности, когато сме ги преживѣли, или, както той каза: „било като участникъ, било като потърпевшъ, за нещастие“?

Всичката ми почитъ и уважение къмъ него, обаче, ние трѣбва да се задълбочимъ въ тѣзи прояви и да търсимъ да намѣримъ причинитъ, произхода. Вѣрно е, той се опита да каже, че демокрацията, това значи възпитание. Да, и азъ подкрепямъ, напълно потвърждавамъ. Но азъ се осмѣлявамъ да попитамъ дали това не е много широко казано, дали нѣма нѣщо по-конкретно очертано на дѣното, което е повлияло или, което е действувало тъй, че въ разнилянитъ така далечъ по време събития е проявилъ единъ все такива отрицателни въздействия? Сигурно има. Дайте всички да съсредоточимъ вниманието си, съ чиста съвестъ, съ чисто сърдце, съ втрепенъ погледъ на родолюбци, съзнателни за дълга, който ни се повелява, да намѣримъ правия, истинския пътъ, спасителния пътъ за своята държава, и така, черпейки поука отъ това наше по-близко или по-далечно минало, да видимъ заключения.

Г-да народни представители! Макаръ нашето домашно преживѣно да има своята стойностъ и за него ние трѣбва да държимъ смѣтка, защото плащаме съ голѣми ценности, съ ценности които сж неизмѣрими за силитъ и възможноститъ на единъ малъкъ, младъ и така идеалистиченъ народъ като нашия, ние трѣбва да бѣдемъ трезви и да погледнемъ какво става около насъ, какво преживява човѣчеството, свѣтътъ изобщо. Можемъ ли или не можемъ да намѣримъ поука въ примѣра, който ни даватъ по-голѣмитъ, по-напредналитъ, по-издигнатитъ и, да си го кажемъ, по-културни отъ насъ и по-опитни въ живота и историята?

Г-да народни представители! На тази тема би могло много да се говори. Азъ не желая да ви отечавамъ и да отнемамъ скѣпнитъ минути, но не мога да не посоча някои работи.

Въ страната, за която се казва, че е люлка на парламентаризма Знаете, че се далоха нѣ-широки пълномощия на министъръ-председателя. Знаете, че тамъ се въведе цензура, която подъ формата на дирекция или министер-

ство провежда своето ръководство и ограничава свободитъ по начинъ таквъ, че гражданството реагира. Обаче държавата стои отгоре.

Две голѣми демокрации, отсамъ и оттатъкъ Атлантика, дадоха широки пълномощия на своитъ водачи-управници, и то такива, каквито въ миналото никога не сж имъ давали. А едната отъ тѣхъ, тази на отсамния брѣгъ, знаете, че само преди нѣколко дена арестува народни представители, отне имъ мандата и не се поколеба да ги изправи предъ военноположитъ сѣдилища, да ги сѣди за преда-телство. Това сж добри примѣри.

Вие знаете, че милионни маси сж мобилизирани на фронтоветъ, надъ земята, подъ земята и подъ водата. Знаете, че гражданската мобилизация засегна не само воюващитъ, но и почти всички невоюващи. И когато всички народи мобилизиратъ, за да бранятъ своето съществуване и да търсятъ своето спасение, ясно е, че нѣщо извънредно преживяваме, че нѣщо аномално има, което съветва, не, което повелява.

Г-да народни представители! Азъ считамъ, че ние сме първиятъ народъ, който трѣбва да вземе поука отъ това, защото нашиятъ капиталъ е много малъкъ, не можемъ и не бива да го проиграваме: той е много малъкъ, трѣбва да го пестимъ. И виждайки примѣри отъ миналото у насъ, виждайки действителността близко и далечъ отъ насъ, трѣбва да намѣримъ сили въ насъ си и действително да дадемъ отговоръ, трѣбва ли така, както казахъ, à la legère, да кажемъ: конституцията спасява всичко?

Г-да народни представители! Таквъ повикъ, или по-право плачъ за конституцията, азъ се осмѣлявамъ да кажа, че е неискренъ, че е коваренъ. Защо? Защото, ако бихме трѣгнали по този пътъ видимо невиненъ, видимо, бихъ казалъ, ей така, съ най-добри подбуди, ще ни заведе или ще отидемъ въ Испания. Коя Испания? Всички знаемъ тази голѣма и хубава страна, която до неотдавна преживяваше една чудовишна братоубийствена война, въ която испанцитъ бидоха раздѣлени на две и трѣбваше да си даватъ сражения въ продължение на две и половина години, да лѣятъ своята кръвъ и да рушатъ своитъ ценности, натрупани отъ вѣковетъ, на цивилизация и трудъ, бидейки инструменти въ ръцетъ на чужди сили, на чужди интереси, които си даваха двубой въ чужда земя, съ чужда кръвъ, като употребяваха гражданитъ за живи мишени на токущо изобретенитъ убийствени машини за новата голѣма война, която се готвѣше. И ние виждаме, че тѣзи хора тамъ, за да не подклаждатъ борбата, днесъ си подадоха ръце. Вѣрно е, че испанскиятъ народъ преодолѣ своитъ изпитания. Той уцѣлѣ и се мѣчи сега да се съвземе, да се изправи на краката си. Вие чегете въ вестницитъ, въ пресата, следите какво става въ свѣта, виждате какъ тази страна трудно преживѣ това изпитание и какъ ѝ трѣбва още твърде дълго време, за да се съвземе. Тя е безкрѣвна, тя е изтощена, тя е много, бихъ казалъ, тласната назадъ. Е добре, защо стана това? Защото и тамъ увлѣченитъ и съблазнитъ политически, пакъ на конституционна почва, ей така, въ надпрепукване, въ надпреварване, въ страшно време, което живѣемъ, увлѣкоха този сангвиниченъ народъ и го тласнаха въ гибелната братоубийствена война. Трѣбва да се пазимъ.

Азъ се осмѣлявамъ да подчертая и единъ другъ фактъ. Считамъ, че задъ този плачъ за конституция нѣкои криятъ нѣкакви рубашки, разноцѣтни, които рубашки на българския народъ нѣма да допаднатъ никога, каквито и да бѣдатъ тѣ, отъ каквѣто и цвѣтъ да сж, защото на българското тѣло допада само една гражданска национална дреха — нищо друго.

Има нѣкои, които биха искали — тѣ правятъ всичко, което зависи отъ тѣхъ — привидно хваляйки и подкрепяйки, да се даде цѣлата политическа властъ на стопанско-професионалнитъ организации. Ще се сгрѣши г-да народни представители! Знаемъ всички историята на срѣдно-вѣковieto. Бихме се върнали въ една разпокѣсаностъ, каквато после мъчно можемъ да поправимъ. Помните гражданскитъ сътресения въ Срѣдна и Южна Европа въ срѣдно-вѣковieto. Професионалнитъ организации, стопанскитъ организации трѣбва да бѣдатъ добре организирани, за да може да се организира правилно производството въ страната, за да може хармонично да се развиятъ всички стопански сили на народа, но не и да имъ се даде политическа властъ, защото бихме разкѣсали тази национална цѣлостъ, която иначе представляваме не само като стопанство, но и като съвестъ, като чувство гражданско, и веднажъ разкѣсани, да сме принудени да правимъ после усилия и свръхусилия, за да събираме разпокѣсаното. А това не е лесно.

Има нѣкои, които сѣщо съветватъ, при отричане на днешното, което го намиратъ за непоносимо, за опасно, за такова, което крие голѣми отрицателни изненади за насъ, да се върнемъ къмъ положението, което имаме до 19 май. Азъ считамъ, че това би било не само реакция, не само назадничавостъ, но би било и опасно. Защо? Защото това пакъ би разпокъсало народа, неговата национална цѣлостъ, и би възвърнало на животъ старитѣ групи и, което е споредъ мене най-важното, би събудило бунтъ въ душитѣ на най-добритѣ граждани, елитътъ на нашата нация. Мислехъта би се възмутила, ако види, че ние ще се върнемъ пакъ назадъ. Кога? Сега, следъ като изминахме толкова пътъ и следъ като се ангажирахме не само като отдѣлни личности, тѣзи или онѣзи, но и когато почти всички институции на държавата сѣ ангажирали своя престижъ въ този пътъ напредъ. Ако се върнемъ тамъ, дето бѣхме, основателенъ ще бѣде бунтътъ въ душитѣ на най-добритѣ и най-благороднитѣ. (Ржкоплѣскания)

Е добре, г-да народни представители, азъ считамъ, че това е най-опасното, което можемъ да направимъ — да събудимъ бунтъ въ нашия народъ. Не, сега само чрезъ миръ и спокойствие ще можемъ да достигнемъ нашитѣ възжелания, копнежи, пребѣждане и щастливъ животъ за нашия народъ. Всѣка авантюра, всѣки оперетъченъ жестъ може да струва скѣпо на нашия народъ. Той не може да плаща такъвъ луксъ, той нѣма да го плати. Трѣбва предпазливостъ. Съ проучвания, съ разглеждане, искрено и сърдечно, бихъ казалъ, като малки и голѣми служители въ храма на нашата родина, тамъ, предъ олтара, съ смирение да бждемъ готови да принесемъ въ жертва всичко, което е необходимо, но да получимъ това, за което копнѣемъ.

Вѣрно е, че въ положението отъ 19 май насамъ има нѣщо неудържимо. Но затова този пъкъ е смисълътъ на дветѣ допитвания, които се направиха за създаването на дветѣ Камари: да се попитатъ всички, и мъже и жени, кой е пътътъ, по който България ще бѣже запазена и ще можемъ постепенно да достигнемъ до едно действително трайно, резултатно нормализиране у насъ.

Дайте да направимъ националенъ кабинетъ! — И това го има. Споредъ мене, това е най-хитрата, най-ловката възможна, капанътъ, въ който трѣбва да бѣде погребана нашата национална единностъ. Националенъ кабинетъ — това значи възкръсване на всички групи отъ миналото и, както ние знаемъ, обезателно въ програмитѣ си всички групи да вложатъ нюанси, които ще насочатъ неминуемо групитѣ къмъ фили и фоби — нѣщо, което ние изживѣхме и за което платихме така скѣпо.

Г-да народни представители! Нѣма време за фили и фоби — има само за българи. (Ржкоплѣскания) Предъ насъ е поуката, изказана онзи день отъ г-нъ Гюбелсъ, единъ отъ голѣмитѣ отговорници въ германския Райхъ. Третирайки въпроса за положението въ Европа, изказвайки се, че неутралитетътъ е обявенъ отъ почти всички страни — значи, спокойствието е осигурено — той каза: „Да внимаваме, защото има неутралитетъ и неутралитетъ. Има неутралитетъ, при който правителството е декларирало едно поведение въ външната си политика на миръ и неутралитетъ, и народнитѣ маси действително изповѣдватъ тази политика и живѣятъ съ тази мисль. Но има народи, при които правителството, като е декларирало, че ще следва политиката на миръ и неутралитетъ, оставя да се води между маситѣ пропаганда, която да насочва народа противъ една или друга воюваща държава“. Той казва, че такава държава не е въ положение на неутралитетъ, че отъ правителството на такава държава може да се иска и тя е длъжна да отговаря за туй, което се върши всрѣдъ народнитѣ маси.

Въ свръзка съ това, позволете ми да подчертая, че ние трѣбва да избѣгваме да хулимъ тази или онази държава, особено голѣмитѣ, прѣко или косвено. Трѣбва да внимаваме, защото, колкото и да искаме да прикриемъ и да застѣпимъ това, което поставяме въ дѣното, все пакъ хората сѣ интеллигентни, будни и, бѣйки за своята голѣма съдба, следатъ по всички точки на глобуса и държатъ смѣтка за всичко. Ние трѣбва да внимаваме и поне съ думи, съ държание, съ изложения да не предизвикваме голѣмитѣ. Малки сме — да си знаемъ мѣстото. Ние трѣбва да знаемъ това и да издържимъ, защото, първо, то е за насъ важно въ настоящия моментъ, когато толкова нервно и толкова натегнато е свѣтовното положение, че навсѣкме искатъ смѣтка какво е направено и какво не е направено и, второ, нашата съдба не е резултатъ само на нашитѣ лични усилия, но и на съвкупността на други условия, между които и влиянието на великитѣ. Ние

имаме нужда отъ добритѣ чувства и преценки на всички велики сили и нѣмаме никакъвъ интересъ да предизвикваме която и да било отъ тѣхъ, защото нѣмаме какво да дѣлимъ съ тѣхъ; дотогава докогато нашитѣ върховни блага не сѣ засегнати. Ако, не дай, Боже — което не вѣрвамъ — на нашитѣ граници дойде опасностъ за нашата независимостъ, за нашата цѣлостъ отъ когото и да било, ние като единъ ще станемъ и ще защитимъ нашитѣ права и нашето съществуване. (Ржкоплѣскания) Казвамъ: ако това би станало. Но азъ вѣрвамъ, че при нашата сплотеностъ, при нашата трезвостъ, при нашата бдителностъ и проникателностъ това нѣма да стане.

Г-да народни представители! Да се пазимъ отъ изкушенията отъ крайно лѣво и крайно дѣсно. Така или иначе, свѣтътъ е подъ знака на принудата, която не допада на българския духъ. Не допада — дебело подчертавамъ това.

Но да се пазимъ така сѣщо и отъ сиренитѣ на псевдодемокрацията, тѣзи, които съ много голѣми съблазни и съ примамки биха искали да ни поведатъ по она пътъ, който е изживѣнъ и който за днешни дни е абсолютно непреодолимъ за малкитѣ народи като нашия, защото този пътъ на лѣжедемократията води къмъ социална анархия, къмъ народно бедствие и къмъ държавна гибель.

Тогава кой е пътътъ, по който ще намѣримъ изходъ отъ положението и ще трѣгнемъ къмъ възходъ, съ надежда и упование, съ твърда вѣра да достигнемъ честити дни за нашия народъ? Пътътъ на златната орѣда, чрезъ помирение и сплотеностъ къмъ общонароденъ Парламентъ, дето възмѣжжالاتа и здрава демокрация ще запази държавата и ще изведе народа на спасителния брѣгъ.

Въ връзка съ този въпросъ и съ другъ единъ сѣщо така голѣмъ като него въпросъ, за допитването до народа за следваната политика, можемъ да намѣримъ и да измѣримъ смисъла и значението на последното допитване, което се извърши у насъ въ законодателнитѣ избори. Споредъ мене, това допитване гонѣше три цели. Първата е, да се създаде една здрава, надеждна, издигната въ концепции и добродетели на съставляващитѣ я депутати Камара, втората — получаване на единъ мощенъ вотъ на подкрепа на прокламираната и следвана отъ правителството политика на миръ, неутралитетъ, разбирателство и творчество въ страната и третата — санкциониране на усилията, които се полагатъ за реализиране на това национално единение, което може единствено да ни запази и да ни тласне по пътя на успѣха. Единение — да, за всички цели, които сме си поставили въ външната политика и въ вътрешната такава. Само при единение можемъ да ги достигнемъ, но при едно единение, въ което действително ние да се чувстваме като една мисль, една свѣсть и едно сърдце. Това единение трѣбва да го създадемъ и да го запазимъ на всѣка цена. Въ името на него ние трѣбва да запалимъ всички пропасти и пукнатини, които въ миналото се създадоха на нашия националенъ фронтъ. Само по такъвъ начинъ, съ издържанъ националенъ фронтъ, ние ще можемъ да устоимъ на изпитанията, на буритѣ, които днешнитѣ дни носятъ и у насъ, както ги донесоха и за цѣлия свѣтъ. Това единение може да бѣде достигнато и съ подкрепата на женитѣ, майки-домакнини, поради това, че тѣ сѣ и по-мѣдрни, и по-милосърдни, и съ по-силно християнско чувство, да ни помирятъ насъ, ние, които се борихме, ние които водихме борби безпощадни, било поради идеологически съображения, било поради увлѣчения ето вече шестъ десетилѣтия съ вреда за държавата и съ вреда за насъ. Но всичко това трѣбва да се изживѣе. Такова е помирението, което трѣбва да потърсимъ между насъ.

Но какъ може то да бѣде изградено? Това помирение азъ считамъ, че то е въ съзнанието, въ свѣстѣта на всички ни. Ще кажатъ: но гражданскитѣ ни свободи сѣ отнети. Дълга да подчертая, че никой не мисли да отнема гражданскитѣ свободи на българския народъ, защото, действително, никой нѣма силата да изтрѣгне изъ гърдитѣ на българина неговото чувство на свободолюбие, нито да изсуши онова чувство на индивидуализмъ, което той така ярко очерта още въ далечното сръднобѣковие. Че положението е такова, фактитѣ сѣ налице — изборитѣ, които се произведоха. Г-да народни представители! Въ 1937 г. пролѣтъта, се произведоха избори за общински съветници. Въ пролѣтъта на 1938 г. — законодателни избори. Въ пролѣтъта на 1939 г. — частичнитѣ общински избори. Въ края на 1939 г. и началото на 1940 г. — новитѣ законодателни избори. Това сѣ факти. Тѣзи последнитѣ избори, г-да народни представители, иматъ голѣмо, дълбоко значение. Нека погледнемъ на нѣщата такава, каквито сѣ. Нека ги наричаме съ имената имъ. Обяви се войната, голѣма, пълна съ голѣми неизвестности. Цѣлъ

свѣтъ трѣбваше да вземе своите позиции спрямо нея. Взе ги и българската държава. Царь и правителство възвѣстиха, че България ще следва политика на миръ и лояленъ неутралитетъ. Народътъ си взе бележка съ облекчение, чувствувайки, че съдбата му е въ ръце мъдри и съ прозрение и съвѣсть на управници и на Държавенъ глава. Вънъ, въ чужбина, също си вземаха бележка, че българската държава очертава своя пътъ по пътъ на мъдростъ, на тактъ и на коректностъ. Това не стига. Вие знаете: отправи се апелъ къмъ всички избиратели и избирателки да станатъ съднии, да се произнесатъ всички, по кой пътъ да следва България — по този, който царь и правителство опредѣлиха, или другъ нѣкой пътъ? Е добре, знаете: цѣлния народъ, цѣлокупенъ подчерта, че тѣй желае да се следва този спасителенъ пътъ, посоченъ отъ правителството. Това не е малкъ фактъ. Тукъ има не само едно зачитане на народа въ неговата цѣлостъ. Тукъ има една искреностъ, тукъ има една сѣрдечностъ, бихъ казалъ, едно благородство, една висока политика — да станатъ арбитри за съдбата на своя народъ, на своята държава всички, които я съставляватъ и които я бранятъ. Това е то едната страна — зачетенъ народъ. Другата — мощно защитени интереси на сѣция народъ въ чужбина. Всички задъ граница си вземаха бележка, че България днесъ е гранитна скала; царь, правителство и народъ сж единни по голѣмитъ въпроси. (Продължителни ржкоплѣскания) Това е, г-да, допитването — да бждемъ честни да признаемъ фактитъ.

Нѣкой казватъ, че имало принуда въ Италия, въ Германия, въ Русия, въ нашитъ съседи. Ами принуда ли има въ Англия, Франция и Америка, кждето се дадоха такива пълномощия на тѣхнитъ водачи въ настоящитъ важни моменти? Не, тамъ доброволно гражданството се отказа отъ своитъ права, съзнателно, и ги даде въ ръцетъ на ржководството, за да брани съвкупността; общежитието стана единъ организъмъ, една съвѣсть, една мисль, едно сѣрдце. Дълбоко значение има всичко това; това не сж ограничения, това е едно издигане на духа надъ материята, това е едно общуване на цѣлия народъ, това е едно издигане на нацията въ тия тежки времена. Този е пътитъ, този е сигурниятъ пътъ за голѣми и за малки, и за насъ.

Ами тази цензура! Простете ми, ще кажа: и азъ считамъ, че по този въпросъ и у насъ трѣбва да се направи нѣщо. Зная и вѣрвамъ, че почитасмото правителство има желанието и намѣрението да направи едно подобрене. Не може така, не бива да продължаваме по този сѣщия начинъ да се отнасяме по единъ толкова голѣмъ въпросъ. Трѣбва да се създаде нѣщо издигнато по-голѣмо, нѣкаква институция, която съответствува за нашитъ условия, но която да бжде възглавявана отъ фигура съ качества съ добродетели, доблестъ, и познания, и умение, и вещина, и опитностъ, за да може, наистина, да чувствува тежестъта на отговорността, която лежи на плещитъ му, да слага рамки не само на слово, не само на перо, но, бихъ казалъ, на много възможности за цѣлия народъ. И тогава, правителството, въ пълненъ контактъ съ него, да дирижира еластично, за да се получатъ по-добри резултати и за самата служба, и за обществото. Все пакъ навсѣкжде има цензура, има я и ще я има и у насъ. Не можемъ безъ нея. Тя е неизбежна. Тя е по-остро оржжие отъ меча, съ който народътъ брани границитъ, защото острieto на мисльта, острieto на съвѣстьта е далечъ по-остро отъ стоманеното острие на меча. И при това цензурата е сега установена навсѣкжде, въ всички държави. Вие знаете, че въ една велика държава има законъ, който забранява даже да се слушатъ предавания отъ радиостанции, които не сж на национална територия. Вие разбирате какво значи това. Да вземемъ примѣръ, да бждемъ търпеливи, да бждемъ съзнателни при изпълнение на нашия голѣмъ граждански дългъ. Цензурата ще я имаме и вѣроятно ще бжде коригирана.

Дълга, обаче, да се върна пакъ на голѣмия въпросъ: връщане назадъ — не бива! То би било не само реакция, както казахъ, то би било не само опасностъ, но считамъ — невъзможно! Нѣма сила, която да може да върне българския политически националенъ духъ въ опушенитъ и опрашени клубове на бившитъ политически организации. Тѣ сж тѣсни, тѣ сж душни. Дайте да изградимъ новъ, голѣмъ, високъ, свѣтълъ националенъ храмъ, кждето нашиятъ духъ да разпери мощни криле и да понесе съдбата на България къмъ свѣтли хоризонти. (Продължителни ржкоплѣскания) Дайте, чрезъ помирение, доброволно да си подадемъ ржка, като надраснемъ издревняването отъ миналото и спонтанно се наредимъ подъ народния трицѣтъ и подъ върховната егида на Държавния глава. (Продължителни ржкоплѣскания) Дайте да създадемъ

единение, спонтанно, доброволно, всестранно, идеологично обосновано, апостолски изнесено и грижливо, повсемѣстно разнесено, за да съберемъ този народъ. Никому не се прѣчи благородно и лоялно да участвува въ това апостолско дѣло за изграждане на реалното единение въ нашия народъ, стига само, разбира се, идеята за това единение да бжде възприета и понесена искрено.

Г-да народни представители! Ние скоро бѣхме въ изборна кампания. Прѣсни сж нашитъ впечатления. Всѣки има своитъ, и азъ моитъ. Желая да ги сподѣля съ васъ именно при тая точка. Азъ бѣхъ подъ дълбокото впечатление на проявитъ на нашия народъ. Добриятъ гражданинъ отъ село и градъ, скромнъ, търпеливъ и живавъ, будно следи какво става близко и далече отъ нашата страна, както и какво става въ нашата страна. Той ясно схваща какъвъ е дългътъ, който времето му налага, и пътитъ, по който трѣбва да се движи. Той е готовъ да даде тежки жертви и да прояви чувствни усилия, за да запази своята държава и свободнитъ си. (Продължителни ржкоплѣскания) Той вѣрва въ нашето свѣтло бждеще, той вѣрва въ своитъ сили, той вѣрва въ мъдростъта на своя царь, той вѣрва въ българския Богъ. (Продължителни ржкоплѣскания) Той счита, че съ родолюбие и сплотяване ще пребждемъ, ще превъзмогнемъ опасноститъ и ще преуспѣемъ. Той е надживѣлъ високо политически синори отъ нашето минало и копнѣе за едно здраво, творческо и идейно управление.

Преживѣхъ моменти на възторгъ и умиление отъ прояви, каквито нашиятъ народъ даваше въ героични моменти на изпълнение на своя граждански дългъ по бойнитъ полета. Той, сивиятъ, непретенциозниятъ, но безпрѣдѣлно любещъ родината си и доброто българинъ, съзнаващъ повелитъ на днешното почти апокалиптично време, той е готовъ да изпълни тия повели, той е буденъ на своя постъ, той е готовъ за великото народно дѣло.

Ние всички тукъ, г-да народни представители, можемъ ли да го разберемъ и да изпълнимъ дълга си, като го подкрепимъ и утвърдимъ въ пъти на родолюбието, единението и творчеството?

Азъ привършвамъ. Припомвамъ: времето, въ което живѣемъ, носи голѣми стговорности. Страната ни е предъ голѣми неизвестности и опасности. Цѣлото човѣчество е поставено предъ голѣмо изпитание. А ние какво да правимъ? Заключение: да се готвимъ! Да се готвимъ, защото не знаемъ какъвъ е жребиятъ, който съдбата ни готви. Ако е съдено съ сила да бранимъ цѣлостъта, независимостъта и благоденствието си, отъ неизвѣстно значение за успѣха въ борбата ни е народната сплотеностъ и чиличениятъ граждански духъ на нашия народъ. Ако ли ще трѣбва следъ стихнади борби по бойнитъ полета, повикани около зелената маса, да участвуваме въ изграждане съдбата на цѣлото човѣчество, за успѣха на нашето народно дѣло по пътя на народнитъ ежделения, ни сж необходими, освенъ добритъ връзки и чувства съ малки и голѣми държави, участници въ ареопага, който ще се създаде, освенъ материалната мощъ на българската държава, и пакъ непоклатимата сплотеностъ и чиличениятъ граждански духъ на нашия народъ.

Г-да народни представители! Свършвамъ. Моя всички съзнателно, волево, да вдигнемъ ржка за одобрение предложений текстъ за проектотговоръ на тронната речъ, за да дадемъ изразъ на дълбоко чувство на уважение и преданостъ къмъ Негово Величество Царя; за да дадемъ изразъ на готовностъ да подкрепимъ правителството при следване на отбелязаната политика, която е тѣй спасителна за нашата държава, а така също, за да можемъ да сгрѣбемъ сѣрдцето на нашия народъ, да стоплимъ душата на нашия народъ, жадуваща да ни види въ едно гранитно единство, изразено въ нашето непоколебимо решение да пребждемъ като държава самостоятелни и да достигнемъ като народъ нашитъ въжделени мечти. (Бурни и продължителни ржкоплѣскания отъ всички страни)

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Има думата народниятъ представител г-нъ д-ръ Любенъ Дюгмеджиевъ.

Д-ръ Любенъ Дюгмеджиевъ: (Отъ трибуната) Г-да народни представители, г-нъ министъръ-председателю и вие г-да министри! Моята професия ме поставя въ ежделенъ копиръ съ мѣста, кждето азъ трѣбва да се справямъ съ конкретно, живо поставени въпроси; кждето често пъти трѣбва съ часове и дни да говоря въ защита на чужди повѣрени ми интереси. Още като юноша съ уважаемия г-нъ Мупавозъ, когато той вече бѣше именитъ общественикъ и голѣмъ адвокатъ, а моя скромностъ бѣше бедно селско даскалче съ

дълга коса, съ рубашка „апа Максимъ Горки“, съ дълга перерина, още тогава съмъ ималъ съ него публиченъ диспутъ, и предъ искришитъ погледи на моитъ слушатели, учители и учители, азъ не съмъ се смущавалъ. Но сега дължа да направя едно признание тукъ предъ васъ, когато излизамъ на тая трибуна: азъ съмъ смутенъ. У мене наддължава едно чувство на отговорност. Азъ съмъ, че въ тоя важенъ моментъ, когато свѣтовнитъ събития се развиватъ съ такава свѣтлавица бързина, ухото на българския народъ е насочено къмъ залата на българския Парламентъ. И азъ съмъ, че народътъ отъ всички къщи на България слуша какво говорятъ, какво промишляватъ за неговата съдба ония, които той е изпратилъ да бранятъ и защищаватъ неговитъ интереси. Чувството на тая отговорност и моята съвестъ като гражданинъ и като депутатъ съ, които ме поставятъ въ известно смущение въ тоя часъ: ще мога ли да заста на онай висота, на която ме е поставилъ постътъ ми, за да изпълня достойно дълга, който доброволно съмъ поелъ предъ цялия български народъ.

Г-да народни представители! Азъ съмъ избранникъ отъ софийската беднота, отъ Ючбунаръ, отъ Коньовица, отъ Булина ливада — оня беденъ кварталъ, където презъ време на моята изборна агитация азъ не можахъ да намеря нито единъ салонъ, за да държа едно голъмо публично събрание, така както направиха г-нъ Мушановъ, г-нъ Цанковъ и другитъ софийски кандидати. Азъ трѣбваше да ходя по кръчмитъ, трѣбваше да ходя по кафенетата, тъй както ходятъ по селата селскитъ агитатори. Но улицата и тротуаритъ биваха препълнени съ народъ и азъ си раздрахъ гърлото, за да може моята дума въ името на моята платформа, която подиръ малко ще ви прочета, да бѣде чува отъ жаждущитъ слушатели. Днесъ азъ изпълнявамъ онай клетва, която дадохъ предъ моитъ избиратели преди още да положа въ тая зала клетвата, предвидена въ конституцията.

Г-да народни представители! По силата на текстоветъ на конституцията и по силата на една вѣковна традиция въ парламентарнитъ страни, разискванията по отговора на тронното слово се считатъ за най-важнитъ въ народнитъ събрания. Тукъ ние подлагаме на анализъ, на преценка и, споредъ случая, на критика дългата на правителството, неговата цѣлокупна политика, неговата цѣлокупна дейтелност. Целта на тази наша дейностъ не се стимулира отъ желанието да се критикува заради самата критика, а отъ съзнанието, като се посочатъ грѣшитъ на миналото, като се подчертаятъ дебело положенията на настоящето, да се даде указание и посочи единъ правиленъ пътъ за утрешния денъ. Тая цѣль поставямъ и азъ на темата, която има да развия предъ почитаемото Събрание.

Политика. Но що е политика? Азъ нѣма да се ровя въ речницитъ — въ писанията на античнитъ философи, като Аристотелъ, Платонъ, и да дойда до Макиавели, Монтескьо и Дидеро, за да видимъ какъ тѣ дефиниратъ политиката. Ще се спра на онава реално, конкретно, въ което се проявява дейността на правителството.

Държавата, като обществена единица, не живѣе отдѣленъ, себиченъ, индивидуаленъ, откъснатъ, изолиранъ животъ. Тя се намира въ постояненъ контактъ съ другитъ държави. Тя е членъ на международното общество. Въ това свое качество тя трѣбва да поддържа връзки съ другитъ, съ чуждитъ държави. По тоя начинъ за нея служби на държавата, като се поддържа съответенъ персоналъ, като се полагатъ старания интереситъ на държавата да бѣдатъ добре представени и защитени, трѣбватъ бюджетни срѣдства, безъ каквито никаква дейностъ никога не може да бѣде проявена. И ето, ако ние пресмѣнемъ бюджетнитъ срѣдства за Върховното правителство и за Министерството на външнитъ работи, получаваме, споредъ бюджета за миналата година, една сума надъ 252 милиона лева.

Държавата има опредѣлена територия въ точно и конкретно, до квадратенъ сантиметъръ, установени граници. Тѣзи граници трѣбва да се бранятъ отъ чуждо нашествие. Тая важна върховна задача се възлага на армията, на войската. Отдавна, обаче, мина времето, когато само съ духъ, съ желание и съ голѣмъ патриотизмъ, съ едно черешово топче можеше да бѣдатъ защищавани границитъ и независимостта на държавата. За да може войската да изпълни своята задача, тя трѣбва да бѣде въоръжена. И пушки трѣбватъ, и оръдия трѣбватъ, и танкове трѣбватъ, и аероплани трѣбватъ, всичко трѣбва, а за това съ нужни пари, пари и много пари. Споредъ бюджета на миналата година, надъ 2 милиарда 330 милиона лева отъ редовния бюджетъ съ изразходвани за Военното

министерство, а до каква цифра съ стигнали извънреднитъ кредити, не мога да ви кажа въ момента.

Животътъ на гражданитъ, честта имъ, свободата имъ, жилищата имъ тоже трѣбва да бѣдатъ пазени. За това има администрация — избѣзвамъ да кажа думата полиция, защото лошо съдържание се влага въ това понятие; имаме и сѣдилища. За администрацията и за сѣдилищата се опредѣля една сума надъ 755 милиона лева по редовния бюджетъ.

За да може гражданинътъ да бѣде съзнателенъ и като съзнателенъ стражъ да изпълнява своитъ длѣжности навсѣкѣ, където е призованъ, той трѣбва да бѣде просвѣтенъ гражданинъ. Споредъ бюджета, за просвѣта, за училища, за Университетъ, за библиотеки, за академии и други културни нужди се харчи една почтена сума отъ 1 милиардъ 13 милиона лева, която сума, споредъ мене, е крайно недостатъчна, за да бѣдатъ задоволени просвѣтителитъ и културнитъ нужди на българския народъ.

Трѣбватъ ни пътища, трѣбватъ желѣзници. За съобщителни срѣдства се изразходватъ надъ 654 милиона лева, споредъ редовния бюджетъ за миналата година.

Като оставимъ настрана Министерството на земедѣлието, което изпълнява важни функции, също и Министерството на търговията, което тоже изпълнява важни задачи, за които министерства отиватъ много и много срѣдства, ние виждаме, че и самото Финансово министерство, данъчната администрация, поглъща тоже извънредно много срѣдства за държавата. Така държавниятъ бюджетъ поглъща около осемъ милиарда лева.

Е добре, откъде се взематъ всички тия срѣдства, за да бѣдатъ посрещнати толкова разнообразни нужди на държавната политика? Тѣ се взематъ чрезъ данѣнитъ отъ българскитъ граждани. Но не е чиновникътъ, който, презъ месечнитъ удържки, които му се правятъ, ще даде необходимитъ срѣдства на държавата. Въ края на краищата, данѣнитъ плаща онзи, който стои въ основата на самата обществено-производствена организация. Това е производителътъ — оня, който създава материалнитъ блага. Това е именно селянинътъ, работникътъ, занаятчията и индустриалецътъ. Тази е социалната база, откъдето изхождатъ всички източници, всички срѣдства. Всичко останало съ надстройкы. Източникътъ е тамъ — производителитъ слоеве на народа.

Тази многогранна, тази разнообразна дейностъ, която проявява правителството, това разнообразие, този многоликъ стопански, културенъ и общественъ животъ, въ своята съвкупностъ представлява именно общата политика на едно правителство. Но ако ние се спремъ само до тукъ, съ това още нищо не казваме. Защото на онѣй тамъ кресла (Сочи министерската маса) много често съ стояли хора, които не съ имали чувство на отговорност, хора, които съ бюрократизирали и себе си, и своята служба. Нѣма нищо по-опасно за народния духъ отъ едно бюрократично управление. За да бѣде политиката жива, трѣбва едно будно съзнание за дългъ преди всичко у този, който възглавява политиката. Министерътъ трѣбва самъ къмъ себе си да бѣде строгъ, да бѣде вискателенъ, съ всичкото съзнание за своята отговорност, и тъй както ще бѣде строгъ къмъ себе си, да бѣде строгъ къмъ всички свои малки и голѣми помощници. Само тогава, когато ще има това съзнание, когато има нуждната компетентностъ и когато ще има нуждното предвидяване на събитията, ние ще имаме една здрава, жива, народополезна политика.

Уважаеми г-да! Тая многообразна и многолика дейностъ на правителството е предметъ на разискване въ тѣзи дебати. Но когато тукъ, по отговора на тронното слово, ще има да се надбеляватъ линиитъ, трѣбва да посочимъ кое е най-важното отъ многообразната дейностъ на правителството. Въ нормални времена, когато живѣемъ при обществено спокойствие, безспорно е, че тамъ, дето е социалната база, тамъ, дето съ производственитъ слоеве на обществото, тамъ трѣбва да бѣде насочено и нашето главно внимание: къмъ стопанскитъ проблеми, защото безъ тѣхното разрешение не може никаква дейностъ на държавата да бѣде проявена.

Но, уважаеми г-да народни представители, дохождатъ времена и събития въ живота на държавитъ и обществата, когато интересътъ се измѣства и отдѣлни, дадени въпроси привличатъ повече вниманието на всички и тѣ заслужаватъ да бѣдатъ поставени въ центъра. При нормално състояние на нѣщата една уредна домакиня, съ вкусъ и любовъ къмъ своя семеенъ кътъ, полага грижи всѣка картинка да бѣде поставена на мѣстото, кухнята ѝ да свѣти, килимчетата да бѣдатъ поставени въ хубава естетична фигура, та когато дойде нейниятъ любимъ да не му се излиза отъ къщи; цѣлото внимание на тая д-

макия е насочено към вътрешната уредба на нейния дом и на нейния уютен кът. Но ако въ най-щастливия миг тая домакия чуе сирената на Захарчук да припищи и се окаже, че пожар е надвиснал стръхата на тая къща, тогава къде ще бъдат килимчетата, къде ще бъде вазата, къде ще бъдат цвѣтята? Тѣзи дребнички въпроси остават на заден план. Цѣлото внимание се насочва въ едно: къщата съ цѣлото си имущество да бъде спасена. Въ едно подобно, идентично положение се намираме и ние днес — международният пожар на войната гори и се разраства, неговитѣ пламъци искат да облизат и нашата стрѣха. Затуй въ центъра на всички въпроси, които има да се разискват, ние поставяме въпроса за така наречената външна политика, т. е. къде сме, въ какво положение се намираме, ще бъдем ли опожарени или пъкъ ще запазимъ своята цѣлост и своя независимост. Ето защо въ този мигъ нашето главно внимание е насочено къмъ външнополитичнитѣ отношения и събития.

Уважаеми г-да народни представители и г-да министри! Въ какво време живѣемъ? Въ този мигъ, когато азъ имамъ задължението да говоря тука предъ васъ, за да обмислимъ общонароднитѣ въпроси; когато ние сме доста спокойни туку, необезпокоявани отъ хвърчила надъ сградата на Народното събрание, знаемъ ли въ тая сѣщата секунда какво става по широкия Божи свѣтъ? Азъ нѣма да говоря за Япония и Китай — тѣ сѣ много далечъ. Но отъ къде знаемъ ние, че въ този мигъ ескадрила германска не е нападнала търговскитѣ или бойни параходи на Англия въ Северното море, на източния брѣгъ, на западния брѣгъ на Англия, въ устието на Темза и че въ този мигъ много параходи не потъватъ на дъното на морето, че стотици хора не пицятъ, изговаряйки имената на майкитѣ си, потъвайки въ дъното на морската бездна? Отъ къде знаемъ ние, че английски аероплани, прелетѣли надъ неутралната територия на Холандия, не правятъ разузнавателни снимки и не сѣ подгонени отъ германски аероплани, че не се води тамъ нѣкъде голѣмъ, жестокъ и страхотенъ въздушенъ бой? Отъ къде знаемъ, че въ тая секунда нѣкаква торпила, излѣзла отъ нѣкоя невидима подводница, не е ударила туловището на нѣкакъвъ голѣмъ гигантъ отъ 10 хиляди тона, че не се разиграва покъртителна човѣшка трагедия? Отъ къде знаемъ, че въ тая секунда въ укрепенитѣ позиции „Мажино“ и „Зигфридъ“ дебнешитѣ се представители на културнитѣ народи не си нанасятъ взаимни поражения и че въ този мигъ съ болка и проклетие хиляди хора не намиратъ своята смъртъ?

Ето, уважаеми г-да народни представители, въ такова едно време заседава българскиятъ Парламентъ. На насъ се налага съ всичката сериозностъ да погледнемъ и проучимъ съ дълбочина проблемитѣ, които сѣ сложени на разглеждане.

Съ какво се характеризира историческиятъ моментъ, който живѣемъ? Тронното слово казва: „Ние живѣемъ въ сѣдбоносни времена“. Отговорътъ на тронното слово повторя сѣщия изразъ. Г-нъ министърътъ на финанситѣ въ своитѣ много и много законопроекта, съ които ни занима и ни занимава, нарича времето „усложнено международно положение“, а въ устнитѣ си обяснения той каза многократно: „Ние живѣемъ въ едно ненормално време“. Да, г-да, ненормални времена! Къщата ще изгори! За малко ще приберемъ мебелитѣ, безъ да се лишимъ отъ тѣхъ. Главната грижа е да видимъ какъ ще угасимъ пожара.

Биятъ се голѣмитѣ, биятъ се гигантитѣ. Ние сме малки, ние сме дребнички: една малка точица на европейския Изтокъ. Това е то България. Но понеже стоимъ на единъ такъвъ важенъ пунктъ, на пътя отъ Западъ къмъ Изтокъ; понеже въ нашата територия се намиратъ Балканитѣ, които сѣ дали името на Балканския полуостровъ, ние сме длъжни да сме ориентирани, да не бъдаме слѣпи, да прозремъ и да видимъ точно какви сѣ нѣщата, какъ се развиватъ събитията наоколо, да бъдемъ правилно освѣтлени, и при една вѣрна ориентировка, да избѣгнемъ, да не направимъ погрѣшенъ ходъ, за да не дойдемъ тогазъ въ положение, щото въ шахматната игра на голѣмитѣ да сѣ получи за насъ единъ фаталенъ матъ.

Г-да! Кои сѣ причинитѣ на голѣмата Европейска война, на голѣмитѣ смуте и сътресения? Трѣбва да правимъ разлика между причина и поводъ. Вие знаете много добре, че въ 1914 г. причина за обявяване на голѣмата война не беше атентатътъ въ Сараево. Той беше само поводъ, за да се хванатъ за коситѣ голѣмитѣ гиганти. Поводътъ е съвършено различенъ отъ причината. Поводътъ, за да се почнатъ сега военнитѣ действия, беше — коридорътъ, Данцигъ, искането на Германия да оправи нѣкои

отъ несправедливоститѣ на Версайския диктатъ. Причинитѣ, обаче, биватъ близки — непосредствени причини, биватъ и далечни — основни причини. Близкитѣ и непосредствени причини за днешната война, безспорно, ще ги диримъ въ Версайския договоръ. Но, когато говоримъ за Версайлъ, ние никога пъкъ не може, не бива и не трѣбва като българи да забравимъ и другия диктатъ — Ньойския. Следователно, неправдитѣ, които се създадоха съ Версайския договоръ и които поставиха Германия въ едно безизходно положение, това сѣ близкитѣ причини за днешната голѣма война.

Но войната има своитѣ голѣми причини, които съществуваха и преди Общоевропейската война и които не само че не се премахнаха следъ тази война, но по-дебело и по-силно се подчертаха. Днесъ войната се води между два гиганта: съюза на двѣтѣ голѣми империи Англия и Франция, отъ една страна, и Германия, отъ друга страна, за разпредѣление на свѣтовнитѣ богатства и свѣтовнитѣ пазари. Англия е една отъ най-индустриализирани страни. Германия я догони въ последнитѣ десетилѣтия. Но за всѣка голѣма индустрия трѣбва суровъ материалъ, трѣбва първиченъ материалъ, трѣбватъ и пазари, където тя да пласира своитѣ готови индустриални произведения. На тази база повече отъ половинъ вѣкъ съществува една конкуренция, едно напредварване, една скрита, а често пѣти и явна борба между тѣзи два голѣми представители на модерната индустрия. Каквито ще днесъ хубави имена да подбירה едната или другата страна, съ каквито щатъ уловки, съ каквито щатъ хубави епитети да украсяватъ кървавитѣ си знамена въ този кървавъ походъ, ние винаги сме длъжни мислено да разсъблѣчимъ хубавата дреха и да видимъ голия скелетъ. А голиятъ скелетъ е свѣтовното господство. Днесъ идватъ западнитѣ съюзници да говорятъ за тържеството на правото, за тържеството на истината, за единъ траенъ и справедливъ политически редъ въ Европа. Всичко това сѣ празни приказки. Вие знаете, вие помните, когато бѣхме тамъ, на южния фронтъ въ Европейската война, въ чукаритѣ на македонскитѣ планини, хвърчеха надъ насъ още необученитѣ летала на французи и англичани, пускаха надъ нашитѣ окопи хвърчащи листчета и на тѣхъ бѣха написани фамознитѣ 14 точки на Уилсонъ. Не мога да избѣгна изкушението да ви прочета следнитѣ стихове: (Чете)

„Уилсонъ.

Верѣдъ кървавата кавалкада,
де чуеше се само плачъ и стонъ,
къмъ тозъ народъ, що охка, мре и страда,
прострѣ рѣжа и рече Уилсонъ:

— „Да бъде миръ! Миръ траенъ на земята!
Народитѣ да подадатъ рѣжа!
Да спре ненавистьта, да спре враждата!
Въ миръ во вѣкъ да бъде все така!

— „Да нѣма малтъкъ, слабъ. Голѣмъ да нѣма!
Еднакви всичкитѣ да сѣ отъ днесъ!
Да нѣма подлости, лъжа, измама!
Народитѣ да заживѣятъ съ честь!“

Съ тази хубава, блага проповѣдъ разколебаха духа на българския войникъ и направиха армията тамъ на онзи запасенъ генералъ (Сочи народния представителъ Иванъ Русевъ) да прекръши снага назадъ.

Позволете ми да ви прочета още една частъ отъ това стихотворение: (Чете)

„И слушатъ мъченици милиони
тазъ речъ, туй слово — новъ камбаненъ звонъ!
Въ души въздишка тиха се отрони:
ехъ, хубаво приказва Уилсонъ ...

Ала — душитѣ сѣ обезвѣрени!
не срѣва ни сърдцата тази речъ.
Тѣзъ думи мъртви, хладни сѣ, студени —
катъ острието на кървавия мечъ ...“

Ето — да не споменавамъ имена — пакъ отъ тази велика демокрация на голѣмия презокеански материкъ нова проповѣдъ се понесе и новъ апостолъ, ангелъ на мира, обикаляше и обикаля европейскитѣ столици пакъ да предлага нѣкакви точки, като тия, за които г-нъ Уилсонъ говореше. Но когато войната се свърши и когато се застана въ Ньой на зелената маса, не ни попитаха: защо се скръши вашиятъ духъ, защо вие отстъпникте, повѣрвахте ли на точкитѣ на Уилсонъ? — Тамъ се отнесоха жестоко и несправедливо съ насъ. Тамъ Клемансо зададе на Тео-

доръ Теодоровъ обидния въпросъ: „България република ли е или е монархия?“

Г-да! Могатъ да проповѣдватъ каквото щатъ, съ хубави одежди и мангрии могатъ да украсяватъ своитѣ кървави походи, но ние сме длъжни да помнимъ, да знаемъ и да не забравяме, че войната не се води за правда, не е за свобода, не е за справедливостъ, че войната има други задачи, тя се води за груби материални интереси, и то само за интереси на голѣмитѣ.

Отъ участващитѣ въ тази война държави Англия въ своята метрополия има само 246.000 кв. км. — едно гъсто населено мѣсто, съ 180 души на квадратенъ километръ, при едно население надъ 46.000.000 души. А колониятѣ и доминионитѣ иматъ 34.619.286 кв. км., при едно население надъ 450.000.000 души. Или метрополията, доминионитѣ и колониятѣ иматъ около половинъ милиардъ души съ близо 50.000.000 кв. км. Това е то английската империя. А Франция? Метрополията има близо два пѣти повече територия отъ Англия — 550.000 кв. км., при едно население надъ 42.000.000 души, при една гъстота на населението отъ 72 души на квадратенъ километръ. Обаче и Франция е колониална империя, и тя има 11.417.650 кв. км. колонии, съ едно население надъ 57 милиона души. Значи, и французката империя има надъ 100 милиона души население, съ едно грамадно пространство. Взети наедно западнитѣ съюзници — вие виждате, че азъ избѣгвамъ да кажа „западнитѣ демокрации“, защото, както г-нъ Калфовъ преди малко подчерта, демократичното у тѣхъ отстъпи на авторитарното, тѣ сѣ еднакви днесъ съ Германия, въ нищо не сѣ по-демократични отъ Германия — западнитѣ съюзници иматъ една грамадна територия и едно население близо надъ 600 милиона души; това чуждо население въпрѣгатъ да взема участие и да се бие, да се излага, да прави жертви не за свои мѣстни, локални, национални интереси, а за интереситѣ на метрополията.

Въ това съотношение на силитѣ какво представлява Германия отъ себе си? До 1914 г., до войната, Германия имаше една територия приблизително толкова, колкото имаше и Франция — 540.856 кв. км., при едно население отъ 71 милиона души. И Германия тоже бѣше колониална империя. Тя имаше близо 3 милиона кв. км. колонии, съ едно население къмъ 15 милиона души. Но Версайлъ, следъ като отне колониятѣ на Германия, откъсна и отъ самата нея германски земи 70.579 кв. км., съ едно население отъ 6.400.000 души. При това, трѣбва да се подчертае, че Германия въ европейската война даде жертви въ убити 2.036.000 души. Съ аншлуса, съ присъединението на Австрия, която има 83.800 кв. км. пространство и население 6.665.000 души, отъ които 3.000.000 сѣ само въ гр. Виена, горе-долу онова, което бѣ откъснато съ Версайския договоръ, биде възстановено.

Така бѣ създаденъ Версайскиятъ диктатъ, щото за дълги и дълги години Германия да бѣде омаломощена, да не може да прѣчи на свѣтовното господство на Англия и Франция, които си разпрѣдѣлиха нейнитѣ колонии. Обаче народъ, даже малкъ народъ като българския, не се унищожаватъ. Народътъ е една вѣчно жива сила, той се движи, той се развива, той се бори. Единъ голѣмъ, великъ народъ, като германския, намира достатъчно сили въ себе си, за да се възроди, да организира своитѣ сили, намира начини и възможности да се поправятъ несправдитѣ, създадени по отношение на него.

Но колкото повече Германия се изправяше на краката си, особено отъ 1932 г. насамъ, и колкото повече виждаха западнитѣ гребители на нейнитѣ колонии, обсебачитѣ на нейнитѣ пазари, тѣзи, които я унищожиха, които я разсипаха, че тя се възвзема, толкова повече дирѣха поводи да не ѝ даватъ възможностъ да се развива по-нататъкъ и да могатъ на нова смѣтка да я омаломощатъ. Цѣлата политика, проявявана по отношение на Германия, може да намѣри само една характеристика: непримиримостъ, неотстъпчивостъ и подстрекателство. Тѣзи, които запалеха днешния пожаръ — ние сме длъжни да признаемъ това — не бѣха германцитѣ; това бѣха тѣхнитѣ противници. Тѣ сѣ подпалвачитѣ на днешния пожаръ. Тази политика на подстрекателство намѣри своя реаленъ изразъ въ много и много жертви — чужди жертви, разбира се. Цѣла една държава отъ 35 милиона души — Полша — стана жертва на туй подстрекателство. Ако не бѣше подстрекателството, не щѣше да има това упорство въ Полша и днесъ полската държава щѣше да съществува свободно съ 33 милиона население. А сега тамъ има мизерия, нещастия. Имахъ случая наскоро да срещна единъ българинъ, избѣгаль отъ Варшава тукъ. Това, което ми разправи той, още не ми дава нощемъ сънъ, не мога спокойно да заспя. Чехия не бѣше ли тоже жертва на тѣзи подстрекателства? И Фин-

ландия бѣше тѣхна жертва. Но, за щастие, въ мрачния международенъ небосклонъ тѣзи дни грѣйна единъ свѣтълъ лъчъ, лъчътъ на мира между Финландия и Съветска Русия. Финландцитѣ избѣзоха малко по-умни отъ поляцитѣ, но тѣ намѣриха насреща си С. С. С. Р., една държава, която нѣма завоевателни цели. И тѣкмо заради това може да бѣде сключенъ миръ съ Финландия.

Уважаеми г-да народни представители! Не е безинтересно да видимъ каква е стратегията, която употребяватъ воюващитѣ страни, преди почването на войната и следъ почването ѝ — една вѣчна стратегия, употребявана и въ миналитѣ времена, стратегия, която насочва острието си и тукъ, къмъ нашата мѣничка България. Азъ бихъ могълъ да ви припомня само това, че представителитѣ на Съветска Русия характеризираха тази политика въ последния свой конгресъ съ думитѣ на Сталинъ: Англия иска други да пѣхатъ ржцетѣ си въ жаравата, да вадятъ кестенитѣ, да си изгорятъ ржцетѣ и да ѝ ги даватъ опечени, изкристиални съдове поднесени. И Хитлеръ въ последната си речъ, която въ много окастренъ и осакатенъ видъ е преведена на български и така се разпраща на всички, подчертава особено това положение, това, което характеризира отъ 300 години насамъ политиката на Англия, именно да кара другитѣ да се биятъ за нея — тѣзи 450 милиона души отъ доминионитѣ и още много глупци около тѣхъ, които биха се хванали на тази вѣдица.

Нима на насъ, българитѣ, трѣбва да се разказватъ тѣзи работи? Ние не знаемъ ли Солунския фронтъ, ние не помнимъ ли, тѣкъ и най-младитѣ отъ васъ, макаръ да сѣ били тѣгава деца, не помнятъ ли кои пѣлѣха софийскитѣ улици, дошли да възстановяватъ „реда“ и да носятъ „култура на насъ, на българския народъ съ 1000-годишна култура? Това бѣха сенегалцитѣ, жълтокожи и чернокожи отъ армията на генералъ Сарай. Тѣхъ доведоха тукъ отъ Солунския фронтъ да ни пазятъ и цивилизоватъ съ своя сифилисъ!

Но и днесъ, уважаеми г-да, историята се повтаря. Вие виждате недалечъ отъ насъ, въ Мала-Азия се трупа една голѣма армия. Нашата цензура допуска да се поменава името на генералъ Вейганъ, както и да се казва какъвъ е числениятъ съставъ на неговата армия. Казватъ, че били единъ милионъ души, казватъ 350.000, казватъ 800.000. Не важи числото. Важи обстоятелството, че генералъ Вейганъ обикаля цѣлия Изтокъ, отъ Черното и Каспийското морета, чакъ до Александрия, прави прегледи и паради и се демонстрира като главнокомандуващъ на една голѣма и силна армия. А въ Египетъ — самостоятелна държава, която има навсѣкжде свои дипломатически представители, съ суверененъ държавенъ глава, съ наследствена монархия, но пакъ подъ владичество и фактическия протекторатъ на Англия — идватъ новозеландски войски. Нашата цензура допуска да се даватъ снимки какъ се обучаватъ новозеландцитѣ край брѣговетѣ на Нилъ.

Уважаеми г-да! Азъ пакъ подчертавамъ: голѣмитѣ се биятъ, тѣ се каратъ, тѣ воюватъ; ние сме длъжни да знаемъ какво правятъ тѣ, за да знаемъ и ние какъ да посрѣщаме тѣхнитѣ ухаживания, когато наблюдаватъ нашата кѣща.

Блокада, стопанска война, крути мѣрки и насилия! Ще ми позволите да освежа вашата паметъ съ нѣколко прѣсни още факти. Кралътъ на Авганистанъ — Аманаула ли, какъ се казваше — живъ ли е той днесъ, къде е неговата резиденция, или почива въ нѣкои гробница? Какъ, по какъвъ редъ, самъ ли посегна на живота си, нѣкой баща ли отрови кръвта му или насилствена смъртъ отне живота му? Кой, какъ — азъ не зная; историята ще каже. А смъртъта на иракския воененъ министъръ, когато бѣше на пътъ да води преговори нѣкъде? А атентатътъ въ Мюнхенъ кой го направи? Позволете ми, уважаеми г-да, да поставя единъ въпросъ на г-на министра на правосъдието: като български гражданинъ, азъ искамъ да зная: узна ли се кои бѣха убийцитѣ на стоящия на най-високия, най-важния постъ български гражданинъ, генералъ Пѣвевъ? Кои бѣха тѣ? Намѣрихте ли ги, узнахте ли ги? Ако е държавна тайна и не можете да го кажете публично — добре, нѣма да любопитствувамъ. Но българскиятъ народъ иска да знае, защото вѣрва, че нѣма да се намѣри българинъ-изродъ, който да посегне на началникъ-щаба на армията въ моментъ, когато тази армия ще бѣде потрѣбна. Лично азъ съмъ наклоненъ да вѣрвамъ, че тукъ има нѣкаква чужда намѣса, защото за никого не е тайна, че чужди агенти пѣлятъ нашата столица. Има известни легации съ по 15 души персоналъ — „кореспонденти“. Та толкова ли важни събития ставатъ въ нашата страна, толкова ли ние сме центъръ на важни политически събития? Тукъ нѣкъде азъ видѣхъ физиономията на единъ висшъ

чиновникът, поставен на висок пост — началник на Държавната сигурност. Съжалявам, че не е тук, да мога да му поставя въпроса: знаете ли Вие, г-н началник на Държавната сигурност, между тия, които в кафе България по цял ден бистрят политика, колко души сж без въскаква професия, колко души сж без установени приходи? Отъ где взематъ тия „политикани“ срѣдства да живѣятъ? Нѣма ли чужди пари, нѣма ли подкупи, нѣма ли шпионажъ, нѣма ли предателство? Азъ вѣрвамъ, че има, г-да. И ако съ тоя тонъ говоря, то е за да бия тревога, защото не бива да оставяме шпионажа и подкупа да намѣрятъ мѣсто въ нашитѣ срѣди.

Уважаеми г-да! Следъ като поводитѣ бидоха дадени, следъ като войната почна, следъ като се втурнаха двата врага и се хванаха за вратоветѣ, следъ като въ течение на 6 месеци около единъ милионъ тона параходи бидоха потопени отъ германски подводници и ескадрили, следъ като стотици праходи потънаха въ дѣното на моретата, следъ като много и много жертви се дадоха, следъ като нѣколко държави изчезнаха, следъ всичко това отъ гледна точка на военния активитетъ войната стои все още на замръзнала точка. Има „Зигфридъ“, има „Мажино“. Може би военитѣ експерти на двата лагера сж вземали урокъ и поука отъ действията на рускитѣ танкове срещу линиите на Манерхаймъ. Може би това да даде поука и куражъ на единѣ и другитѣ. Но има опитъ отъ миналото, отъ европейската война. Вие помните окопната война, когато две години наредъ войницитѣ стояха бездейни едни срещу други и си размѣняха приказки и шегитъ отъ дветѣ страни на окопитѣ. И чакаха. Окопна война значи разложение на духа. И тъкмо заради това воюващитѣ страни чувствуватъ нужда да измѣстятъ фронта.

Като се има предвидъ постоянната тактика, която провеждатъ западнитѣ съюзници, за никого не е изненада, че вниманието имъ е насочено тукъ нѣкъде, по-близо до насъ, на Балканитѣ и въ Кавказъ. Какво ще правятъ въ Кавказъ, не е наша работа нѣ да обмислюваме. Тамъ има друга армия, голѣма, велика армия, която освободи своитѣ запаси отъ Финландия — тя да обмислюва какво ще прави. Ние нѣма да мислимъ за другитѣ. Но ето и вестници и телеграфни агенции почнаха по-мекичко да говорятъ. Натрупанитѣ тамъ две армии почнаха да се отдавачаватъ по на 10 километра навътре отъ границата. Поставя се въпросътъ: ако се налага на тѣзи велики воюващи страни да откриятъ новъ фронтъ, нѣма ли да го намѣрятъ тукъ на Балканитѣ, при насъ? Следователно, не е ли по-голѣма опасността, на която ние сме изложени? Този е тревожниятъ въпросъ.

Нашето положение, г-да народни представители, действително е доста тежко и доста тревожно. Ние сме народъ, който има една хилядогодишна история. На два пѣти вече българскиятъ народъ е подпадалъ подъ чуждо нѣ; два пѣти българската държава е унищожавана: веднажъ, около два вѣка, подъ гърцитѣ, другъ пѣтъ, около петъ вѣка, подъ турцитѣ. Презъ този хилядогодишенъ периодъ не се набиратъ пѣлни 300 години българскиятъ народъ свободно да е живѣлъ и българската държава да е била самостоятелна и независима. Ако и сега се направи нѣкоя погрѣшка крачка, ако и сега България изгуби своята независимостъ, ние трѣбва да сме разтревожени отъ опасността, че това може би ще бѣде за последенъ пѣтъ. Днесъ всички държави, а въ това число лично мѣсто държатъ първомайсторитѣ, които обикалятъ нашитѣ територии, иматъ много модерни срѣдства за денационализация. Нѣкога Поморавскитѣ области, до освобождението, бѣха български области, тамъ живѣше българско население. Който отъ васъ е могълъ да отиде презъ време на войната тамъ, срѣщалъ е стари хора, запазили още споменъ отъ миналото, посещавалъ е стари български църкви и е намиралъ учебници отъ време на Христо Ботйовъ и Любенъ Каравеловъ. Но достатъчни бѣха 40 години съ модернитѣ срѣдства на денационализация, съ влиянието на казарма, на училище, на търква, и съ една форсирана насилническа денационалистическа политика — и сѣрбитѣ успѣха отъ жителитѣ на този български край, на тази частъ отъ българския националенъ организъмъ да създадатъ най-голѣми шовинисти — сѣрбски патриоти. Но и това е вече минало, история. Ако ние на нова смѣтка бихме попаднали подъ чуждо нѣ азъ се съмнявамъ, дали следъ едно 100-годишно робство, когато има насилническо избиване на интелигенция, на събудени хора, на борци, на революционери, ще може българскиятъ народъ на нова смѣтка да възкрѣсне за новъ свободенъ животъ. Тѣкмо заради туй азъ бия тревога: да бдимъ и да внимаваме!

Мнозина отъ тая маса говорятъ за единение. Единението трѣбва въ тая насока да се изрази — да видимъ опасността и да забравимъ своитѣ егоистични интереси,

(Ржкоплѣскания) да можемъ да ги подчинимъ и пожертвуваме за благо на общото. Когато ще говоримъ по законопроектитѣ на министъръ Божиловъ, ще видимъ тогава, доколко тѣзи, които иматъ, имащитѣ, ще се единятъ и присѣдинятъ къмъ общото за спасяването на България. Другъ пѣтъ ще говоримъ за това.

Уважаеми г-да! Тѣкмо заради това именно, поради тази всеобща конюнктурна, налага се на всѣка цена да бѣдатъ запазени мирътъ и неутралитетътъ. Вие ще ми възразите: „Правителството въ името на тая политика работи. Ние всички — които ходимъ при нашитѣ избиратели, само за миръ и само за неутралитетъ говорихме. И туй наше желание е искрено“.

Уважаеми г-да! Вѣрно е, признавамъ, българското правителство желае миръ и неутралитетъ. Всички вие желаете миръ и неутралитетъ. Но спомнете ли си вие народната приказка за вълка и за агнето? Агнето пиело вода малко по на ниско, а вълкътъ, който стои по на високо мѣсто, казва: „Защо ми мѣтишъ водата?“ И знаете отговора: „Мѣтишъ не мѣтишъ, ще те ямъ“. Ние сме малки, ние сме заобиколени съ неприятели. И азъ искамъ да бѣда внимателенъ, макаръ да не съмъ билъ и нѣма да бѣда министъръ-председател — и министъръ нѣма да бѣда — макаръ да не съмъ и приобщенъ къмъ мнозинството. Азъ съмъ отъ крайната опозиция въ тоя Парламентъ, но азъ държа смѣтка и зная, че трѣбва да мѣря думитѣ си съ огледъ да бѣда полезенъ и да не бѣда вреденъ на българския народъ. (Ржкоплѣскания отъ нѣкои народни представители) Но вие знаете много работи, народътъ също знае много работи, които ще бѣде престѣпно тукъ да бѣдатъ замѣчани.

Въ Сплитъ, мисля, Балканското споразумение имаше нѣкаква конференция. Достигнало е до вашитѣ уши, ако не какво е решено, поне какви въпроси сж слагани на разрешение тамъ. Известна ви е тревогата, която цялото българско общество преживѣ презъ днитѣ на една фатална и трагична неизвестностъ.

Балканското споразумение — азъ мога да го кажа тукъ отъ тая трибуна — не е приятелъ на българския народъ. Балканското споразумение въ своята първоначална формация имаше една задача — да запази статуквото, т. е. да запази плячката, да запази чуждото и да остане България въ тия граници и въ тия възможности, въ които я постави Ньойскиятъ договоръ — ограбена, разпокѣсана, осакатена.

Но има и нѣщо друго. Членовѣтѣ на Балканското споразумение сж именно отъ победителитѣ, тия, които създадоха „мирнитѣ“ договори. Тѣ сж въ явна, активна връзка и договорни отношения съ една отъ воюващитѣ страни. Тѣхнитѣ неутралитетъ не е сигуренъ, не е абсолютенъ, той е единъ неутралитетъ на изчакване. И ако дойде частъ, когато тѣ биха могли да напуснатъ този неутралитетъ, въ такъвъ случай нашата тревога ще бѣде голѣма. Това обстоятелство не бива по никой начинъ да се забравя.

Но ако спремъ само до тѣзи констатации, ние ще кажемъ, че нашето положение е безизходно, че ние просто нѣма кѣде да отидемъ, освенъ да си подпишемъ смъртната присѣда: да влѣземъ въ Балканското споразумение, както ни канятъ, да кажемъ, че завинаги се отказваме отъ българитѣ, които живѣятъ въ Добруджа, Македония и Тракия, да кажемъ: ние нищо не искаме, готови сме да бѣдемъ роби, да робуваме и да не протестираме! Този е изводътъ, тази е перспективата отъ тая мрачна констатация, която азъ направихъ.

Но, г-да, отъ скоро време има единъ новъ фактъ — дѣбело трѣбва да го подчертаемъ — въ Европа и въ цѣлия свѣтъ, а именно: сближението, което настана между Германия и Съюза на съветскитѣ социалистически републики. (Ржкоплѣскания отъ нѣкои народни представители)

Стана нѣщо, което доскоро изглеждале невѣроятнo. Мнозина по-рано теоретизираха: строевѣтѣ не сж много различни — какво има да дѣлятъ, защо тѣ не се разбератъ? Но една пакостна пропаганда, която бѣше насочена все противъ комунизма, олицетворенъ въ лицето на Съветска Русия, не даваше психологическата възможностъ да се помисли, че едно подобно сближение е възможно. Но днесъ това е вече фактъ. Страни на пръвъ погледъ работи станала, невѣроятнa до вчера! Въ Берлинъ тѣлпнитъ викатъ: „Хайлъ Сталинъ“. Ако това бѣше станало месецъ по-рано, тия, които викаха така, щѣха да увиснагъ на бесилка.

Този фактъ е отъ голѣмо историческо значение. Премахнаха се кознитѣ, интригитѣ въ тая голѣма частъ на земното кълбо и Европа. Два народа си подадоха ръка. За днешния моментъ това е отъ историческа важностъ. Съветскиятъ съюзъ е най-принципниятъ, най-постоянниятъ привърженикъ на единъ постояненъ миръ и неутралитетъ.

Азъ зная, че никой нѣма да ми направи апострофъ; а Финландия? Вие знаете какво стана. Но това, което стана между Германия и С. С. С. Р., какъвъ откликъ намѣри тукъ у насъ? Това, което е най-важното, то е една промѣна въ психиката на първо време. Следъ това, бихъ могълъ да кажа, промѣна и въ идеологията на българския гражданинъ и на българския интеллигентъ. Вие, които сте били извъ селата по време на изборитѣ, знаете какво обаяние, открай време още, въ душата на селското население има Русия. Въ нейно лице селянитѣ виждатъ своята освободителка. И по-рано и сега тѣ не знаятъ Русия, тѣ знаятъ „дѣдо Иванъ“.

Ще ви приведа единъ примѣръ. Преди изборитѣ въ Варна имахъ случай да срещна единъ кандидатъ за народенъ представителъ. Той обикаля своята селска колегия и навсѣкѣде му казватъ: „Ти защо си харчишъ паритѣ, ние тебѣ нѣма да те изберемъ. Ти си съ англо-френцитѣ“. — Народътъ така си знае отъ фронта — англо-френци е довилъ! — „Не е вѣрно“ — казва кандидатътъ — „Нали знаете, азъ съмъ цинковистъ, азъ съмъ съ Германия“. — „Ние сме съ дѣдо Ивана, ти да си вървишъ“. И този кандидатъ, азъ-кажъ въ Варна, оттегли своята кандидатура и не прави конкуренция на г-нъ Поповъ.

Селото така знае, тамъ така се откликва: „дѣдо Иванъ“! Но кажете ми, г-да народни представители, малко ли сѣ тия между васъ, които въ своитѣ агитации въ селата сѣ поддържали идеята за близки връзки съ братския руски народъ? Азъ не виждамъ тукъ стария запасенъ генералъ, (сочи къмъ мѣстото на Иванъ Русевъ) но зная, че въ неговата околия, когато е правилъ агитационни обиколки, съ руски мечешки калпакъ на глава, е агитиралъ за приятелски връзки съ Съветския съюзъ. (Оживление)

Азъ не познавамъ другия запасенъ генералъ, бившиятъ министъръ на просвѣщеніето г-нъ Йововъ — нѣмамъ честта да го виждамъ тукъ въ залата — но и той въ своитѣ агитации е проповѣдвалъ за „дѣдо Ивана“. Но само тия двама народни представители ли сѣ агитирали така? Азъ соча само тѣхъ, защото тѣ изхождатъ отъ друга срѣда. Има още много други. Вие знаете настроеніето на народа. За българското работничество нѣма да говоря. Вие знаете, че то казва: „Съветския съюзъ“. А българската интеллигенция отъ низшиятъ й слоеве чакъ до върховетъ зная „братския руски народъ“. Не важи името, не важи формата, но важи съдържанието.

Цѣлятъ български народъ, и селяни, и работничество, и интеллигенция, и вие, и ние, уважаеми г-да народни представители, всички хранимъ голѣми надежди на този фактъ, че Съветска Русия не е въ конфликтъ съ Германия. Съветска Русия е голѣма, силна, авторитетна и мощна държава. Тя бѣше усилено уважавана отъ голѣмитѣ. На тая голѣма и велика сила малкитѣ държави могатъ да се довърятъ, безъ да има опасностъ, че тѣхната свобода и тѣхната независимостъ може съ нѣщо да бѣде засегната.

Г-да народни представители! Изборитѣ минаха именно подъ този знакъ, подъ знака на сближение съ Съветска Русия. Това е психологичниятъ моментъ, но стана и нѣщо друго: у насъ общественитѣ сили — тукъ все за общественитѣ сили се говори — се прегрупираха. Вие много често ще чуете да казватъ: „Презъ Берлинъ за Москва“, и обратно: „Презъ Москва за Берлинъ“. Не важи пътятъ, важи какъва ще бѣде амплитудата, не е важна формата, важно е какъвъ ще бѣде резултатътъ. При това безпосредно положение, въ което ние се намираме — така както азъ го очертахъ — този фактъ е отъ важно, съществено значение.

Дохождамъ до единъ много важенъ пунктъ. Като правя тѣзи констатации, повдигамъ следния въпросъ. Мирътъ, който ние искаме, неутралитетътъ, който ние най-искрено искаме да запазиме, може да бѣде нарушенъ мимо нашата воля, безъ ние да искаме. Могатъ насила да ни изнудятъ и принудятъ. Само тогава, г-да народни представители, когато ние сме опрѣни на тази голѣма, мощна международно славянска, братска сила, нѣма да смѣятъ да ни принудятъ. Азъ съмъ длъженъ да заявя, говорейки отъ мое име и отъ името на моитѣ избиратели, а считамъ, че мога да говоря и отъ името на българския народъ: ако нѣкой се опита, по тия пътища, които азъ посочихъ, да нахърни нашата независимостъ и да прекрати границитѣ на България, ние всички до единъ ще ги защитаваме и нѣма да оставимъ нашата земя да бѣде погасена отъ чужденци. (Ръжкоплѣскания) Когато знаятъ, че ние имаме единъ такъвъ голѣмъ покровителъ, че ние имаме единъ мощенъ приятелъ, за който не могатъ да не държатъ смѣтка, тогава нѣма да смѣятъ да ни нападатъ. (Ръжкоплѣскания) Тогава ще има да помислятъ биха ли могли да прекратятъ нашитѣ граници.

И тѣкмо заради това, тѣй както казахъ и въ моята изборна платформа, България трѣбва да има единъ пактъ за ненападение и за помощъ съ Съветска Русия. Съветска Русия нѣма нужда отъ насъ ние да ѝ помагаме. Ние имаме нужда отъ нея. Само тогава, когато ние бѣдемъ опрѣни на единъ такъвъ пактъ за ненападение и помощъ, на едно такова високо покровителство, за да може днесъ внуцитѣ на нашитѣ освободители на нова смѣтка да бѣятъ за нашата свобода, само тогава ние ще можемъ до край да запазимъ българския неутралитетъ.

Никола Мушановъ: Опасенъ неутралитетъ!

Нѣкой отъ народнитѣ представители: Тогава съ Англия да вървимъ!

Д-ръ Любенъ Дюгмеджиевъ: Много съмъ доволенъ, че г-нъ Мушановъ ме подсети. Можехъ да забравя. Дохождамъ до единъ деликатенъ въпросъ. Всѣки може да ме апострофира: „Чухме какво е Вашето становище по вие не сте ли доволни отъ политиката на правителството? И то иска миръ и неутралитетъ. Нима Вие се съмнявате въ неговата искреностъ?“ Не е тамъ въпросътъ. Има нѣщо друго. Въ тоя оркестъръ на управлението (Сочи министерската маса), диригентътъ, г-нъ министъръ-председателъ, сигуренъ ли е, че ще запази диригентската пражка за дълго време? Той сигуренъ ли е, че смѣтата на неговия предшественикъ нѣма да го сполети? Той знае ли, че не може да преорганизира седемъ кабинети, като г-нъ Къзевановъ? Не знае. Защо не знае? Защото не изхожда тукъ отъ насъ — затова не знае. И азъ, като говоря за една искрена политика на миръ и неутралитетъ, искамъ тукъ, на тази маса (Сочи министерската маса) да има министри, които да иматъ органическа връзка съ Народното събрание. Вчера тукъ мойъ приятелъ г-нъ д-ръ Никола Сакаровъ се впусна надълго да говори върху прерогативитѣ на Короната. Може ли това и това — може. Може ли това и това — може! Може, г-нъ Сакаровъ — вѣрно, може — но ако не бѣше България парламентарна страна. Въ една парламентарна страна туй „може“. Държавниятъ глава има право да го приложи по отношение, да кажемъ, на военния министъръ, и то ако нѣма човѣкъ отъ Парламента, който сѣ достоинство да може да бѣде министъръ на войната. Всички други министри, до единъ, трѣбва да изхождатъ отъ тукъ, тѣ трѣбва да сѣ добили довѣрието на народа, трѣбва Парламентътъ да ги избере, Парламентътъ да ги одобри. (Нѣкои ръжкоплѣскавъ)

Следователно, когато тукъ има единъ кабинетъ, за който никой отъ васъ не знае до кога ще стои на мѣстото си, ние не знаемъ дали утре цѣлата партитура на този концертъ не ще бѣде изсвирена и ще се смѣни програмата. Тѣкмо заради това азъ отправямъ друго искане: свободни избори, които да докаратъ тукъ хора избрани при пълна свобода, хора, които да иматъ морално право да претендиратъ, че тѣ заслужаватъ, че сѣ заслужили народното довѣрие. Отъ такава една Камара, чисто народна, да излъже единъ народенъ кабинетъ, на който и ние и цѣлиятъ народъ да вѣрва, че той до край ще проведе политиката на миръ и неутралитетъ.

Ако азъ съмъ противъ правителството отъ тази гледна точка, г-нъ Мушановъ ми подсказа, че може и отъ друга гледна точка да бѣдемъ противъ правителството.

Никола Мушановъ: Азъ нищо не съмъ подсказалъ.

Д-ръ Любенъ Дюгмеджиевъ: Да, разбирамъ, г-нъ Мушановъ.

Никола Мушановъ: Моля, моля!

Д-ръ Любенъ Дюгмеджиевъ: Молете колкото искате. Азъ ще ви слушамъ.

Никола Мушановъ: Нека да се разправимъ, за да не изпадаме въ заблудения. Когато Вие споменахте за пактъ за взаимопомощъ, азъ казахъ, че това вече не е неутралитетъ. Туй искахъ да кажа само.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: (Звъни)

Никола Мушановъ: Това е много важенъ въпросъ. Не трѣбва да ставатъ преглъквания. Когато Вашитѣ приятели, наедно съ всички представители на другитѣ политически — да не казвамъ партии — наедно съ другитѣ политически, бѣхме се събрали въ дома на покойния Данайловъ и тамъ се поиска да приемемъ декларация, че ще вървимъ съ демократическитѣ сили, азъ казахъ, че по външната

политика не се правят предварителни уговорки и азъ се противопоставих на тази декларация, която искаха да приемат Вашите приятели д-ръ Пашевъ и не знамъ още кой докторъ. Това бѣше.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: (Звъни)

Никола Мушановъ: Свършвамъ. Моля Ви се! — Азъ се противопоставихъ. Пактъ даже съ западнитъ демокрации ние не можемъ да направимъ. И подире излъже тъкмо това, за което Вие говорите днесъ.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: (Силно звъни). Седнете си, г-нъ Мушановъ! Достатъчно обяснихте.

Никола Мушановъ: Това искахъ да кажа и свършвамъ. Щомъ като казвате пактъ за взаимопомощъ, то значи, че не сме неутрални.

Тодоръ Поляковъ: Това не е вѣрно, защото Съветска Русия е неутрална и не участвува въ конфликта. Тя не воюва.

Никола Мушановъ: Заради туй, когато се говори гукъ по външна политика, по-добре е винаги по-малко да приказваме, но да знаемъ какво приказваме.

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: (Звъни). Г-нъ Дюгмеджиевъ! Приключете вече речта си, защото времето Ви изтече.

Д-ръ Любенъ Дюгмеджиевъ: Г-да народни представители! Правителството има и други противници, които се сърдятъ на царя, че тѣхъ не поканва да седнатъ на тази маса, (Сочи министерската маса) за да могатъ не да пазятъ миръ и неутралитетъ, а да отидатъ къмъ силитъ, на които тѣ симпатизиратъ, да поведатъ България на ново заклчение. Противъ такава опозиция на правителството азъ решително вѣствамъ.

Минавамъ къмъ вътрешното положение, само да набележа и дебело да подчертая нѣкои положения.

Г-да! Съ какво се характеризира вътрешното положение у насъ? Азъ останахъ учуденъ и изуменъ отъ това, което единъ бившъ министъръ на външнитъ работи преди мене говори отъ тази трибуна: че българскиятъ народъ нѣмалъ право да се оплаче, че билъ обезправенъ; че българскиятъ народъ нѣмалъ право да се оплаче, че неговитъ конституционни свободи били оспендирани. Азъ моля г-нъ министра на правосъдието и г-нъ министра на вътрешнитъ работи да си взема бележка отъ следното.

Присъжда № 498 отъ 25 май 1939 г. на III-то наказателно отделение при Софийския областенъ съдъ. Съди се г-нъ Вергилъ Димовъ затуй, че въ една телеграма, отправена до царя, казалъ, че българиятъ народъ е обезправенъ. Правителството на Кьосеивановъ се счело обидно и противъ Вергилъ Димовъ се заведе дѣло за клевета и обида. И каква констатация прави съдебната инстанция въ своитъ мотиви? (Чете)

„Съдътъ като обсъди поотдѣлно и съвкупно показанията на разпитанитъ свидетели“... — и г-нъ Мушановъ е билъ свидетел — „...като се иматъ предвидъ тия данни, въ съгласие съ поддържането отъ г-нъ прокурора, счита, че следва да се даде вѣра на подсъдимия за описаната случка, която разкрива наистина наличието на ограничители свободата и на една принуда върху неговата личностъ. На второ мѣсто свидетелитъ: Григоръ Василевъ, Александъръ Гиргиновъ и Боянъ Смиловъ установяватъ, че по време произвеждане на изборитъ, специално за Старозагорската областъ, сѣ получили множество оплаквания отъ свои близки и приятели за извършване на нарушения отъ страна на административната властъ. Имало е арестувани лица, други били заплашвани, нѣкои сѣ били интернирани. Както се изрази свидетелитъ Александъръ Гиргиновъ, въ тия избори полицията е била активна въ пълния смисълъ на думата и изборитъ сѣ произведени по области, именно за да се осигури възможността да се прехвърля полицията отъ една административна областъ въ друга. А специално за Старозагорската областъ, отъ показанията на свидетелитъ се установява, че по време на избора сѣ били изпратени полицаи отъ Бургаската и Пловдивската области“.

И по-нататъкъ: „Всички тия факти, рисувани отъ показанията на свидетелитъ, по убеждението на съда, не могатъ да бъдатъ приети като отдѣлни изолирани събития, дължащи се на експеси на нѣкои ревностни органи на административната властъ. Тѣ сѣ свързани по време и по мѣсто по такъвъ начинъ, щото даватъ основание да се приеме, какво наистина въ поменатата областъ насроченитъ избори сѣ били подготвени при единъ режимъ, който не е

гарантиралъ една пълна и абсолютна свобода на всички граждани“, и т. н. и т. н.

Това, което съдътъ констатира, даже и вие, г-да общени народни представители, като турите ръка на сърдцето си, ще признаете, че то е самата истина. Българскиятъ народъ живѣе безъ свободи. Даже сега, следъ като сесията се свърши, на никой опозиционеръ депутатъ почитаемата полиция нѣма да разреши да държи публично събрание, за да даде отчетъ за своята дейностъ. Достатъчно съображения ще намѣри г-нъ министърътъ на вътрешнитъ работи, за да оправдае едно подобно ограничение.

Има ли свобода на словото? Нѣма. Има ли свобода на събрания? Нѣма. Има ли свобода на печата? Нѣма. Попитайте и г-нъ д-ръ Минковъ...

Нѣкой отъ народнитъ представители: Той не е представителъ на Русия.

Другъ народенъ представителъ: Нѣщо за „Св. Недѣля“ да ни кажете?

Председателстващъ Димитъръ Пешевъ: Г-нъ Дюгмеджиевъ! Недейте дава ухо на тия закачки, защото времето Ви изтече и ще Ви отнема думата.

Д-ръ Любенъ Дюгмеджиевъ: Тѣ ми отнематъ времето, като ме пресичатъ, и Вие ще трѣбва да ми го възстановите. Азъ говоря по предмета.

Г-да народни представители! Попитайте г-нъ д-ръ Минковъ да ви каже една курioзенъ случай. За една научна книга, която засѣга сексуални проблеми, тая многоучена цензура разкарва издателъ 10-15 пѣти и когато веднажъ случайно въ присѣдствено на г-нъ Минковъ, който е чуждъ на този издателъ, става въпросъ, той е билъ принуденъ да наруга: тия невежи и да каже: „Това е една научна книга“! Благодарение на неговото случайно застъпничество, тая книга биде направена достойна на българската публика.

Да не говоримъ за другитъ работи: Нѣма свобода на словото. Азъ искамъ да зная едно. Азъ съмъ народенъ представителъ. Моитъ избиратели не могатъ да дойдатъ тукъ да ме слушатъ. Тѣ, обаче, искатъ въ утрешнитъ вестници да четатъ какво е казалъ Дюгмеджиевъ въ Народното събрание, за да преценятъ следва ли да гласуватъ и другъ пѣтъ за него или не. И съмъ увѣренъ, г-да народни представители, че утре въ вестницитъ моята речъ ще бъде окарикатурена, или окастрена, и че отъ пресата никой нѣма да може да разбере точно онова, което азъ съмъ казалъ и изтъкналъ предъ васъ.

Нѣкой отъ народнитъ представители: Вие имъ го кажете устно, никой не Ви спира. Кажете имъ още тази вечеръ, като си отидете, какво сте говорили.

Д-ръ Любенъ Дюгмеджиевъ: Нѣма да ме пустне полицията.

Сжиятъ народенъ представителъ: Какъ нѣма да Ви пустне! Никой не Ви спира.

Д-ръ Любенъ Дюгмеджиевъ: Колко сте интересенъ! Като чели живѣте нѣкъде на Марсъ, а не тукъ на земята!

Говорейки за вътрешното положение и за изключителнитъ закони, азъ трѣбва да кажа какъвъ гнетъ сѣ тѣ за народа. Законътъ за защита на държавата отдавна вече е изигралъ своята роля. Той не направи честъ на българското законодателство. Неговиятъ авторъ, макаръ да бѣше професоръ по наказателно право, биде осъденъ отъ цѣлия европейски наученъ и правенъ свѣтъ за този законъ. А неговитъ жертви? Тукъ, струва ми се, има и нѣкой отъ приобщенитъ народни представители, които сѣ били жертва на сѣщиятъ законъ.

Д-ръ Никола Минковъ: Той бѣше прилаганъ и презъ блоковия режимъ, г-нъ Дюгмеджиевъ. Презъ режима на демокрацията бѣше най-много прилаганъ този законъ. Тогава и народни представители бѣха касирани отъ тукъ, а общински съветници отъ Столичната община бѣха изгонени.

Д-ръ Любенъ Дюгмеджиевъ: Г-нъ д-ръ Минковъ! Азъ не съмъ защитникъ на управлението на г-нъ професоръ Цанковъ и на неговия приятелъ и сподвижникъ, а сега християнизиранъ социалистъ г-нъ Иванъ Русевъ. Добре, че ме подбѣтихте, за да кажа за миналото две думи. Нѣма го г-нъ Цанковъ, не го виждамъ.

Александъръ Ц. Цанковъ: Тукъ съмъ. (Смѣхъ)

Д-ръ Любенъ Дюгмеджиевъ: Да, тукъ е. Народътъ нѣкой пътъ нѣма да забрави пакоститѣ, които Вие му направихте. Чернитѣ забрадки на майкитѣ никога нѣма да отпаднатъ.

Нѣкой отъ народнитѣ представители: За „Св. Недѣля“ ако можете нѣщо да кажете?

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: (Звъни) Свършете, г-нъ Дюгмеджиевъ!

Д-ръ Любенъ Дюгмеджиевъ: Нѣма го тукъ г-нъ Русевъ и на него да кажа

Но за изключителнитѣ закони — законътъ за разтуряне на партитѣ. Ами избирателниятъ законъ! Този избирателенъ законъ, който е пълно отрицание на конституцията! Законътъ за общинитѣ! Наредбата-законъ за надзора върху дружествата!

Но сега, като говоря за избирателния законъ, безъ да се спирамъ върху онова, което казаха г-нъ Мушановъ и г-нъ Цанковъ и което друга изнесоха тукъ, вие ще ми позволите само да попълня поменика на производитѣ по избиратѣ, за да опровергая моя приятель г-нъ Христо Статевъ. Има интернирани кандидати за народни представители, следъ като сж представили своята кандидатура, която е утвърдена. Ето го моятъ приятель г-нъ Поляковъ. При утвърдена кандидатура той бѣше интерниранъ. Ето го моятъ приятель г-нъ Ангелъ Държански. При утвърдена кандидатура той бѣше запретенъ нѣкъде въ джендема.

Таско Стоилковъ: Нашиятъ край не е джендема!

Д-ръ Любенъ Дюгмеджиевъ: Не сж само тѣ. Има и други. Цѣклевъ, Еню Поповъ, Донко Станчевъ, Кацаровъ, Керекковъ, Христо Каркъмовъ. Всички тѣ, като утвърдени кандидати, сж били интернирани.

Нѣкой отъ народнитѣ представители: Каркъмовъ не бѣше утвърденъ. Не бѣше си подалъ документитѣ.

Д-ръ Любенъ Дюгмеджиевъ: Добре, той е билъ интерниранъ, безъ да бѣде утвърденъ. А Стефанъ Таковъ, Иванъ Харизановъ, Георги Христовъ, Георги Вангеловъ, Димитъръ Георгиевъ, Пенчо Дворяновъ, Д-ръ Аврамовъ! И колко и колко ще други!

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Г-нъ Дюгмеджиевъ! Свършете! Времето Ви изтече.

Д-ръ Любенъ Дюгмеджиевъ: Азъ обръщамъ внимание на двама отъ уважаемитѣ министри, г-нъ Митакъвъ и г-нъ Габровски, да видятъ и тоя документъ! (Посочва единъ позивъ) Отъ кого е издаденъ? Отъ нѣкой кандидатъ за народенъ представителъ ли? Не. Издаденъ е отъ шуменския областенъ директоръ Стефанъ Пеневъ.

Нѣкой отъ народнитѣ представители: Най-свободни бѣха изборитѣ въ Шуменската област. Грѣшите много, ако говорите за Шуменъ.

Д-ръ Любенъ Дюгмеджиевъ: Въ него се казва: „Когато, изпратени предъ избирателнитѣ урни съ бюлетината въ ръка, трѣбва да кажете своята решителна дума, дайте подкрепа на днешното правителство въ лицето на оня препорѣчанъ отъ правителството кандидатъ“.

Нѣкой отъ дѣсно: Е, не е лошо.

Другъ отъ дѣсно: Какво престѣпление е?

Д-ръ Любенъ Дюгмеджиевъ: А вие си спомняте — това не е вѣщъ, това е истината — следното. Плевенскиятъ областенъ директоръ отива въ една околия и държи публично събрание. „Г-да избиратели — казва той — азъ имамъ намѣрени да бѣде вашъ кандидатъ. Азъ щѣхъ да си дамъ оставката, за да се кандидатирамъ тукъ, но изцѣстнахъ тримесечния срокъ. Две нощи не съмъ спалъ, не знамъ кого да ви препорѣчамъ, кой достойно може да ме замѣси. Най-после решихъ: ето го моятъ боевъ другаръ! Били сме на полебранъ съ него, познавамъ го, много добъръ патриотъ е. Гласувайте за него!“

Нѣкой отъ дѣсно: Какво лошо има?

Д-ръ Любенъ Дюгмеджиевъ: Азъ питамъ сега: избирателниятъ законъ за държавнитѣ служители позволява ли на държавни чиновници да правятъ такива агитации?

Другъ отъ дѣсно: Не забранява.

Д-ръ Любенъ Дюгмеджиевъ: Ако не имъ позволява, обръщамъ се къмъ главния прокуроръ на българската държава, предавамъ му този екземпляръ, за да се обвърне къмъ съответнитѣ областни съдилища, да поиска да накажатъ тѣзи хора, които сж извършили престѣпление къмъ българския народъ.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: (Звъни) Свършете, г-нъ Дюгмеджиевъ!

Д-ръ Любенъ Дюгмеджиевъ: Свършвамъ. — Г-да народни представители! Азъ нѣмамъ време и възможностъ да се спра върху стопанскитѣ проблеми, да се спра върху социалния въпросъ, тъй много засегнатъ отъ мнозина. По тѣзи въпроси ще говоря, когато дойде да разглеждаме бюджетитѣ, особено бюджета на Министерството на земедѣлието и държавнитѣ имоти и бюджета на Министерството на търговията, промишлеността и труда.

Но има единъ въпросъ, който не може да бѣде отминатъ. Вие говорите за единение. Защо не направите всичко възможно да усталожите страститѣ, да облекчите болкитѣ на маса засегнати български граждани? Знаете още колко политически затворници стоятъ въ затворитѣ; знаете колко семейства страдатъ; знаете и колко хора сж лишени отъ промѣнъкъ. Една политическа амнистия ще бѣже единъ висшъ държавнически актъ, (Ръкоплѣскания) за да може да се приобичатъ тѣзи хора къмъ онова, което е онова държава за българската държава и българския народъ (Оживление)

Азъ не мога да отмина и въпроса за облекчение на длъжноститѣ.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Много стана, г-нъ Дюгмеджиевъ, не мога повече да Ви продължа времето.

Д-ръ Любенъ Дюгмеджиевъ: Г-нъ председателю! Не говоря повече отъ другитѣ — 1 часъ и 10 минути говоря.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Половинъ часъ повече приказвате.

Нѣкой отъ дѣсно: Нѣма да правите смѣтка колко да говори! Има опредѣлено време въ правилника, колко да се говори.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Г-нъ Дюгмеджиевъ! Лавамъ Ви още две минути, за да приключите и следъ това ще Ви отнема думата.

Д-ръ Любенъ Дюгмеджиевъ: Добре, приключвамъ.

Г-да! Азъ се спирамъ и на закона за облекчение на длъжноститѣ. Въ миналата Камара се законодателствуваше по единъ начинъ такъвъ, че да се облагодетелствуватъ известни белязани лица. Даде се опрощаване на хора, които иматъ милионни задължения и то задължения къмъ дребни съществуващия предприемачи, които ограбиха спестяванията на хората, за да си купуватъ апартаменти, се облекчиха, а тѣзи, които иматъ по 100, по 200 лева, по 500 лева задължения, на тѣхъ никакво облекчение не се даде. Тѣ трѣбва да плашатъ. Трѣбва нещомалко въ тази Камара този въпросъ на нова смѣтка да бѣде сложенъ на разрешение.

Но, позволете ми, за да приключа, г-да народни представители, да посоча и на оная конкретна политика, която азъ препорѣчвамъ на българското правителство, политика изложена въ платформата, съ която азъ излизохъ въ изборитѣ и въ името на която азъ днесъ съмъ тукъ предъ васъ.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Г-нъ Дюгмеджиевъ! Свършете вече, защото азъ Ви дадохъ повече време, отколкото позволява правилникътъ.

Д-ръ Любенъ Дюгмеджиевъ: Г-нъ председателю! Приключвамъ. (Чете) „Пълненъ и абсолютенъ неутралитетъ, опрѣнъ на Съветска Русия“.

Отъ дѣсно: А-а-а! (Смѣхъ)

Нѣкой отъ дѣсно: То не е неутралитетъ.

Д-ръ Любенъ Дюгмеджиевъ: „Близки и приятелски отношения съ Съветска Русия. Накъ за ненападение.“

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: (Звъни) Г-нъ Дюгмеджиевъ! Свършете!

Д-ръ Любен Дюгмеджиев: Да прочета програмата, и свършвамъ. (Продължава да чете) „Разширение на търговския договоръ съ Съветска Русия.

Отмъняване на всички изключителни закони. Даване пълна и безусловна амнистия на политическите затворници и емигранти.

Общинско самоуправление. Изборни общински съвети, изборни кметове.

Пълни политически права на женитъ.

Широка подкрепа на многодетните семейства.

Сериозни грижи за здравеопазване на града и селото. Постройка на достатъчно болници, родилни домове, почивни станции и повече лѣкари въ селата.

Грижи за работницитъ, селянитъ, занаятчиитъ, сръднитъ и дребни чиновници и служаци.

а) Подобрене и разширение на трудовото законодателство. Прилагане на трудовитъ закони. Прилагане на колективнитъ трудови договори. Изборни инспектори на труда. Увеличение надницитъ съразмѣрно съ посрѣдствата на живота.

б) Грижи за земеделското производство. Селско-стопански планъ. Увеличение доходността на земята. Насърдичение обработването на по-доходни култури. Увеличение числото на опитнитъ земеделски и скотовъдни станции. Широка агрономическа просвета.

в) Насърдичение на занаятчийскитъ кооперации. Грижи за набавяне нуждитъ сурови материали. Предпочитане на занаятчийскитъ произведения за държавнитъ, общинскитъ и други учреждения. Специални грижи за премахване на безработицата. Измѣнение на закона за облекчение на дѣлжницитъ.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: (Силно звѣни) Г-нъ Дюгмеджиев! Вие много прекалявате.

Д-ръ Любен Дюгмеджиев: Г-нъ председателю! Оставете ме да довърша!

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Отнемамъ Ви думата и давамъ 10 минути почивка.

Д-ръ Любен Дюгмеджиев: Това е скандалъ! Вие сте несправедливъ! Вие сте пристрастенъ!

(Следъ отидиха)

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: (Звѣни) Заседанието продължава. Г-да народни представители! Орааторътъ, който току-що сѣдѣе отъ трибуната, получи думата отъ мене въ 4 ч. и 50 м. Следъ като говори цѣлъ часъ, съгласно правилника, азъ, въ желанието си да му дамъ възможностъ да развие своитъ мисли по отговора на тронното слово, продължихъ времето му съ цѣли 32 минути. Върѣкки нѣколкото предупреждения, които му направихъ, че ще трѣбва да приключи речта си, защото времето по правилника отдавна му изтече и онова право, което азъ имамъ като председателствуващъ, сѣщо така е на изчерпване, г-нъ Дюгмеджиев не пожела да се съобрази съ предупрежденията ми. И понеже бѣхъ принуденъ при това положение да влигна заседанието за една почивка отъ 10 минути, г-нъ Дюгмеджиев се обърна къмъ мене лично съ думитъ: „Това, което вършите Вие, е скандалъ, Вие сте пристрастенъ“.

Д-ръ Любен Дюгмеджиев: Казахъ го.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Азъ лично не се чувствамъ засегнатъ отъ това.

Д-ръ Любен Дюгмеджиев: Казахъ го.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Оставямъ само на преценката на г-да народнитъ представители поведението на този народенъ представител, който по този незаслуженъ начинъ, уронвайки престижа на мѣстото, което заема, се обърна къмъ мене съ тия обидни думи. Азъ смѣтамъ, че това е подъ достоинството на народния представител, защото уважението къмъ председателството не е само едно задължение, но и единъ белегъ на достоинство, единъ белегъ на подчертаване еднакво престижа на мѣстото, отъ което се ръководятъ заседанията на Събраниято, и престижа на цѣлия Парламентъ. (Ржкоплѣскания) Азъ искамъ да защита този престижъ, който е еднакво цененъ и безъ който, работата на Народното събрание никогата нѣма да бѣде достатъчно полезна и резултатна.

При все това не считамъ за необходимо да приложя дисциплинаритъ разпореждания на правилника, които ми даватъ правото да искамъ вота на г-да народнитъ представи-

тели за изключване на г-нъ Дюгмеджиев. Азъ смѣтамъ, че престижътъ на Народното събрание и престижътъ на неговото председателство сѣ достатъчно защитени съ тази констатация само, която правя, и съ този апелъ къмъ г-да народнитъ представители — да защищаватъ съ своето поведение, преди всичко, и съ своето отношение къмъ председателството, не само престижа на Събраниято, което ни е еднакво скъпо, но и своя личенъ престижъ, защото това е тѣхенъ дългъ.

Азъ правя тази констатация и минавамъ на дневния редъ. (Продължителни ржкоплѣскания)

Александъръ Ц. Цанковъ: Искамъ думата.

Д-ръ Любен Дюгмеджиев: Искамъ думата, г-нъ председателю, за две минути само.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Нѣмате думата.

Д-ръ Любен Дюгмеджиев: Вие не сте правъ въ Вашата констатация, защото на всички други дадохте по 2 часа да говорятъ.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: (Звѣни) Моля, нѣмате думата! Седнете си на мѣстото!

Александъръ Ц. Цанковъ: Искамъ думата, г-нъ председателю!

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Какво искате, г-нъ Цанковъ?

Александъръ Ц. Цанковъ: Искамъ думата за лично обяснение. Азъ Ви казахъ, че ще искамъ думата, когато се качихъ при Васъ.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: За какво обяснение?

Александъръ Ц. Цанковъ: Г-нъ Дюгмеджиев каза, че законътъ за защита на държавата е петно за управлението, азъ искамъ думата за обяснение.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Имате думата изключително по това, което е казано.

Александъръ Ц. Цанковъ: Да, моля Ви се, и азъ съмъ билъ председател на Събраниято. (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Азъ се обръщамъ къмъ васъ и се обръщамъ въ сѣщото време къмъ г-нъ Дюгмеджиев, когото виждамъ предъ мене и имамъ смѣлостта да го гледамъ право въ очитъ — господина!

Д-ръ Любен Дюгмеджиев: Но и азъ трѣбва да Ви отговоря после, и тогава Вие ще занѣмѣте.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: (Звѣни)

Александъръ Ц. Цанковъ: Нѣмамъ нищо противъ да ми отговорите.

Д-ръ Любен Дюгмеджиев: Вие лично сте отговоренъ.

Александъръ Ц. Цанковъ: Г-нъ Дюгмеджиев първо каза — азъ съмъ взелъ думитъ му по стенограмитъ — нѣколко думи по закона за защита на държавата: (Чете) „Законътъ за защита на държавата не прави честъ на българския законодатель. Неговиятъ авторъ, професоръ по наказателно право, бѣ осмѣденъ отъ цѣлия наученъ свѣтъ“.

Какво е мнението на научния свѣтъ по този законъ, азъ не зная, но г-нъ Дюгмеджиев ще си спомни, че законътъ за защита на държавата предоставяше тази защита преди всичко на еждилищата, предъ които г-нъ Дюгмеджиев пледиралъ, и азъ смѣтамъ, че нѣма основание да се оплаква отъ българското правосѣдие. Законътъ за защита на държавата е наше дѣло. Първиятъ законъ се прокаралъ отъ моето правителство, правителство, което азъ председателствувахъ. Азъ съмъ отъ ония, г-нъ Дюгмеджиев — нравътъ ми е такъвъ — които гледатъ всѣкога въ очитъ, гледамъ и Васъ, и нося отговорноститъ за дѣлата си. Дѣлата, извършени презъ този интервалъ отъ време отъ 1923 до 1926 г., сѣ исторически събития, за които нося отговорност и оставямъ на историята, не на Васъ, да сѣди за тѣхъ.

Г-нъ Дюгмеджиев! Законътъ за защита на държавата биде проведенъ у насъ и отъ него направиха много държави заемки, за да се защищаватъ и тѣ отъ елементи като Васъ, елементи на безредието.

Д-ръ Любенъ Дюгмеджиевъ: Азъ не съмъ елементъ на безредието. Вие създадохте безредие въ България.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: (Звъни)

Д-ръ Любенъ Дюгмеджиевъ: Вие водѣхте мародеритѣ въ България. Вие избихте 30 хиляди души въ България.

Александъръ Ц. Цанковъ: Г-нъ Дюгмеджиевъ, Вие ми направихте единъ упрѣкъ: „Не Ви ли смушаватъ — това искахте да кажете — чернитѣ забрадки?“

Д-ръ Любенъ Дюгмеджиевъ: На Вашата съвѣсть какво лежи?

Александъръ Ц. Цанковъ: На моята съвѣсть каквото лежи, азъ си го поемамъ, г-нъ Дюгмеджиевъ! Мене кошмари не ме смушаватъ, видения азъ пѣмамъ. Азъ носихъ отговорности и бранихъ държавата. Отъ Васъ я бранихъ!

Д-ръ Любенъ Дюгмеджиевъ: Смушаватъ Ви кошмари, душатъ Ви ноще.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: (Звъни)

Александъръ Ц. Цанковъ: Г-нъ Дюгмеджиевъ! Вие не си ли спомняте нѣкъ за Вашитѣ отговорности? Азъ ли подбудихъ въстанието, бунта въ 1923 г. презъ септемврий мѣсець?

Д-ръ Любенъ Дюгмеджиевъ: Питайте Русевъ, Вашиятъ министъръ.

Александъръ Ц. Цанковъ: Да, Русевъ да пита. Питайте го и Вие. Вие бѣхте тогава при Русевъ. Той сега ще Ви каже това, което и азъ Ви казвамъ. Къде сѣ Вашитѣ другари, които водиха тогава бунта? Къде бѣхте тогава Вие, г-нъ Дюгмеджиевъ?

Д-ръ Любенъ Дюгмеджиевъ: На 12 септемврий мене ме арестуваха.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: (Продължително звъни)

Д-ръ Любенъ Дюгмеджиевъ: Вие имате окървавени рѣще, Вашитѣ рѣще сѣ потънали въ кръвъ.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: (Звъни) Прави Ви предпореждение, г-нъ Дюгмеджиевъ.

Александъръ Ц. Цанковъ: Г-нъ председателю! Позволете ми да свърша!

Д-ръ Любенъ Дюгмеджиевъ: И азъ ще искамъ думата, за лично обяснение.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Седнете си на мѣстото.

Александъръ Ц. Цанковъ: Г-нъ Дюгмеджиевъ! Азъ ли водихъ бандата, която нападна Държавния глава въ Араба-конакъ? Кой бѣха тѣ? Не бѣха ли Вамъ близки?

Д-ръ Любенъ Дюгмеджиевъ: Кажете на кого?

Александъръ Ц. Цанковъ: Г-нъ Дюгмеджиевъ! Азъ ли вдигнахъ съ агентатъ куполата на катедрата „Св. Недѣля“, където паднаха толкова десетки, стотици невинни жертви? Сѣнкитѣ на тия жертви и чернитѣ забрадки не смушаватъ ли Васъ, г-нъ Дюгмеджиевъ? (Бурни и продължителни рѣжкоплѣскания)

Не, тѣ мене не ме смушаватъ. Азъ едно мога да Ви кажа. И Вие пледирате за единство! По-добре бѣше да не повдигате тѣзи въпроси.

Д-ръ Любенъ Дюгмеджиевъ: Азъ ще ги повдигамъ още.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: (Звъни)

Александъръ Ц. Цанковъ: Вие ще ги повдигате, но азъ зная защо ги повдигате. Вашиятъ апелъ за единство е лицемеренъ. Ще знаете едно — че ако Вие, г-нъ Дюгмеджиевъ, пакъ сѣ ония разбириания, пакъ сѣ онези манталитетѣ, сѣ който бѣхте, единъ день пакъ посегнете върху държавата, ще се срещнемъ, г-нъ Дюгмеджиевъ, тогава! (Продължителни рѣжкоплѣскания)

Д-ръ Любенъ Дюгмеджиевъ: Вие сте, които посѣгахте на държавата. Кръвъ лѣхте.

Александъръ Ц. Цанковъ: Вие сте безсрамници.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Г-да народни представители! Има да ви направя следното съобщение.

Постѣпилъ е отъ Министерството на войната законопроектъ за допълнение на чл. 11 отъ наредбата-законъ за стопанската експлоатация на държавнитѣ гори и на чл. чл. 93 и 100 отъ закона за горитѣ. Да се раздаде.

Има думата народниятъ представителъ г-нъ Стоянъ Омарчевски.

Стоянъ Омарчевски: (Отъ трибуната) Г-да народни представители! Разискванията по отговора на тронното слово всѣкога сѣ давали възможностъ на народния представителъ да каже своето мнение по вътрешната, външната и въобще по цѣлата политика на правителството. Затуй именно всѣкога тия разисквания сѣ будили голѣмъ интересъ, както между народното представителство, така же сѣщо и вънъ въ българската общественостъ.

На свой редъ и азъ ще засегна нѣкон въпроси, доколкото силитѣ и възможноститѣ ми позволяватъ, и ще искамъ да кажа моето мнение.

Първата констатация, която се прави въ отговора на тронното слово, е следната: (Чете) „Следъ разнушането на XXIV-то обикновено Народно събрание, народното представителство е щастливо да отбележи, че XXV-то обикновено Народно събрание се свиква въ предвидения въ конституцията срокъ, следъ като се направи ново допитване до народа върху водената досега политика“

Г-да народни представители! XXIV-то обикновено Народно събрание, както ви е известно, бѣ избрано подъ знака на едно нормиране на българската държава. Изборитѣ за XXV-то обикновено Народно събрание дойдоха да възстановятъ конституцията и установятъ силата и значението на закона. Дошли следъ единъ периодъ отъ четири години, естествено е, тѣ имаха тая прѣка задача — да нормиратъ положението на българската държава.

Презъ мѣсець септемврий 1939 г., обаче, въ Европа станаха събития, които дадохъ възможностъ да може именно да се изкажатъ българскитѣ граждани върху оная политика, която трѣбва да се води отъ българската държава въ оня моментъ.

Както ви е известно, презъ мѣсець октомврий, между 18 и 20 октомврий Държавниятъ глава повика известни първенци, политически деятели, сѣ които искаше да се консултира главно и единствено върху външната политика на страната. И азъ бѣхъ единъ отъ ония, които бѣха удостоени съ тая висока честъ, да бѣда попитанъ за моето мнение по външната политика на България.

Кой какво е говорилъ азъ не зная. Азъ, обаче, за себе си зная онуй, което казахъ тогава и което ще кажа и сега. Кой е съветвалъ да бѣде разтурена камарата и кой не; кой е съветвалъ да бѣде смѣненъ тогавашниятъ министъръ-председател — не ми е известно. Азъ съмъ длъженъ да подчертая, че ако Държавниятъ глава се консултира съ известни обществени деятели за външната политика на страната, правителството на свой редъ, презъ мѣсець октомврий, пакъ тогава, поиска да консултира българския народъ. И нищо чудно въ това. Кой би смѣтилъ правителството и Държавния глава, че именно въ такъвъ единъ моментъ, какъвто преживява страната, какъвто преживява и Европа, и какъвто преживява свѣтътъ въобще, Народното събрание трѣбва да бѣде разформирано и да бѣде попитанъ изново българскиятъ народъ за водената дотогава отъ правителството политика? И правителството на свой редъ сѣ една декларация каза следното: (Чете) „Исключителнитѣ времена и събития сѣ голѣма загриженостъ налагатъ да се провери наново волята на народа и да му се даде възможностъ свободно да я изрази. Сѣ огледъ на това правителството, следъ обстойно обсъждане, смѣтна за необходимо да се пристъпи къмъ допитване до българския народъ и реши да помолъ Негово Величество Царя да упражни своето право по чл. 136 отъ конституцията, като разпусне XXIV-то обикновено Народно събрание и насрочи нови избори за народни представители. Правителството съзнава голѣмото значение на това свое решение и е убедено, че народътъ въ тия важни и съдобносни времена ще пренецни широко това съображение, продуктувано отъ добре разбранитѣ интереси на страната и отъ желанието му да провери, да зачете народната воля“.

И наистина, повтарямъ, въ тия избори за XXV-то обикновено Народно събрание, проведени главно и изключително подъ знака на една политика, провеждана тогава

отъ правителството на г-нъ Кьосеивановъ — външна политика на миръ и на неутралитетъ — тази именно политика получи пълното одобрение на българския народъ. Че това е тъй нѣма да ни увѣряватъ доказателствата на нашитѣ противници, които твърдятъ, че правителството е упражнило известенъ натискъ презъ време на изборната кампания, за да може да получи едно внушително болшинство въ Народното събрание.

Наистина, изборитѣ за XXV-то обикновено Народно събрание станаха все по сщия законъ за избиране народни представители, по който се произведоха такива и за XXIV-то обикновено Народно събрание. И този законъ — казватъ съмъ го и другъ пътъ — като всѣко едно човѣшко дѣло, има известни грѣшки, известни неясности, непълноти. Въ всѣки случай, приложенъ вече за втори пътъ въ изборитѣ за XXV-то Народно събрание, той дойде като едно ново сръдство за народа, за да се прекратятъ у него изостренитѣ борби, които съпътствуваха винаги избирателната кампания въ минали времена.

Народътъ, одобрявайки правителствената политика, даде масово своето довѣрие за правителството, като избра онѣзи, които бѣха привърженици на тая политика. Едно само малко прегледане на гласовѣтѣ отъ избирателнитѣ околии — всѣка една околия имаше 15-16, максимумъ 17 хиляди избиратели — ще ни покаже, че за правителственитѣ кандидати сѣ дадени грамадно, голѣмо количество бюлетини. Така напримѣръ Спасъ Мариновъ, Поповски, бѣлоградски депутатъ, е получилъ 10.797 гласа. Дананлъ Жечевъ, котленски народенъ представителъ, е получилъ 11.167 гласа. Д-ръ Николай Николаевъ, малкотърновски народенъ представителъ, получи 11.358 гласа. Никола Логофетовъ, ломски депутатъ, получи 9.212 гласа. Иванъ Петковъ Гърковъ, орѣховски депутатъ — 10.362 гласа. Караивановъ, отъ Карлово, получи 10.428 гласа. Никола Христовъ Минковъ, отъ Разлогъ — 12.412 гласа. Стефанъ Керкенозовъ, отъ Троянъ, е получилъ 12.931 гласа. Андро Дулчевъ, отъ Никополъ, е получилъ 13.738 гласа. Иванъ Константиновъ, отъ Кубратъ, е получилъ 11.358 гласа. Ангелъ Вълчевъ Долапчиевъ — 10.000 гласа, а Симеонъ Симеоновъ, шуменски народенъ представителъ, е получилъ 15.759 гласа — абсолютно, почти всички гласове на избирателната колегия.

Г-да! Ако ние мислимъ, че поради нѣкакви насилия и поради нѣкакъвъ тероръ е получено това голѣмо количество гласове отъ българския народъ, това е една съзнана самоизмама. Не! Българскиятъ народъ сѣ пълно съзнание, непринуждаванъ отъ никого, навѣкжде — освенъ ако има на нѣкои мѣста известни грѣшки, известни престаравания, които не сѣ система и не могатъ да бждатъ система, масово се стече, за да одобри чрезъ своитѣ избирателни бюлетини водената дотогава външна политика на правителството. (Ржкоплѣскания)

Нѣкой отъ лѣво: Въ Котелъ оппозицията имаше 2.267 гласа!

Стоянъ Омарчевски: Извинявайте, че не мога да Ви чуя. — Нѣкои оратори отъ трибуната на Народното събрание обвиниха правителството и казаха, че то било провело изборната кампания подъ знака на насилията и терора. Азъ това не виждамъ отъ подаденитѣ констатации въ Народното събрание. Подаденитѣ констатации сѣ съвършено малко въ сравнение съ констатациитѣ, подадени въ миналото. 24 констатации имъ по изборитѣ за XXV-то обикновено Народно събрание. Това е нищо въ сравнение съ онова, което е било въ миналото. Ако, обаче, на нѣкои мѣста има извършени насилия — разбира се, азъ не ги одобрявамъ — има извършенъ тероръ, за това, г-да, има следбни власти, които могатъ винаги да влѣзатъ въ своята роли. Отъ друга страна, ще дойде и провѣрочната комисия, която ще разгледа изборитѣ и ще докладва тукъ предъ насъ. Най-сетне ние сме, които ще кажемъ дали изборитѣ сѣ редовни или не сѣ редовни.

Сърдятъ се нѣкои отъ народнитѣ представители тукъ отъ трибуната, че въ тази констатация, която азъ токущо прочетохъ, не се казвало подъ какъвъ знакъ били проведени законодателнитѣ избори. Вѣрно е, че нѣма нищо казано. И то е, защото оплакванията противъ нередовността на изборитѣ, които се поднасятъ до Народното събрание, чрезъ съдилищата, сѣ съвършено нищожни и маловажни въ сравнение съ онова, което имаме въ миналото. Въ миналото винаги се поставяше фразата: „Изборитѣ бѣха произведени при незапомнени досега въ страната редъ и законност“. Такъвъ пасажъ въ отговора на тронното слово днесъ нѣма. Пишешъ се той въ миналото въ тронното слово, за да го прочете Държавниятъ глава отъ неговото високо мѣсто, отъ трона, за да се ан-

гажира и той съ насилията и терора, които сѣ станали нѣкжде. (Ржкоплѣскания) Днесъ такъвъ пасажъ нѣма, тъй като постѣпилитѣ констатации, които сочатъ на опорочване на изборитѣ, сѣ извънредно малко на брой.

Повтарямъ, последнитѣ законодателни избори се произведоха, за да се направи допитване до народа за следваната отъ правителството политика. И народътъ даде одобрението си на тая политика. Защо, питаха се нѣкои оратори, тукъ отъ трибуната, трѣбваше да се направи това допитване до народа за следваната отъ правителството политика, когато отъ политическитѣ деятели, които бѣха при царя, и отъ изявленията на правителството се знаеше, че се следва политика на миръ и неутралитетъ? Следователно, казваха тѣ, не е право твърдението, че единствената причина за произвеждане на изборитѣ е само това обстоятелство — да се провѣри, доколко народътъ сподѣля следваната отъ правителството политика. Може ли, г-да, народни представители, да се отрича това голѣмо право, което има единъ Царъ и едно правителство, управляващо въ едни такива моменти, каквито преживява свѣтътъ, да се допитатъ до народа, да провѣрятъ волята на тоя народъ, иска ли той да се следва установената политика, или не желае? (Чете) „Тази искрена политика на народно единение, на миръ и неутралитетъ, намѣри въ всички сръди на народа дълбоко признание и одобрение.“

Народнитѣ представители сѣ вѣрни изразители на тази желана отъ народа политика и сѣ особено доволни, че България въ тия сѣдобоносни дни неотклонно ще следва ясно опредѣления пътъ, мудро посоченъ отъ Ваше Величество, въ съгласие съ теженията на народа и съ интереситѣ на страната“.

Българскиятъ народъ, преживѣлъ въ своитѣ 60 и нѣколко години свободно сществуване, презъ третото българско царство, две войни, две катастрофи и два военни преврата сѣ още нездравѣли по неговата снага рани, по инстинктъ схваща, че когато голѣмитѣ, великитѣ сили воюватъ; когато сѣ поставени на карта голѣмитѣ свѣтовни интереси, малката България трѣбва да води една политика на лояленъ строгъ и честенъ неутралитетъ спрямо всички воюващи държави. Въ днешнитѣ тежки дни не можемъ да правимъ упрѣци комуто и да е за това, че миналата Камера била разтурена, за да бжде изново българскиятъ народъ попитанъ за политиката, която той иска да бжде следвана. Освенъ това, не бива да се забравя, че чл. 136 отъ конституцията разпорежда, какво Държавниятъ глава, царътъ може да разпуска Народното събрание и да заповѣда произвеждането на нови избори за народни представители.

При тѣзи избори българскиятъ народъ прояви една самостоятелност. Той не се подаде на внушенията, които му бѣха правени отъ нѣкои бивши партийни величия. Той не ги послуша, не послуша тѣхнитѣ категорични заповѣди, да гласува въ тѣзи борби за единъ или другъ посоченъ му отъ тѣхъ кандидатъ. Българскиятъ народъ ясно схващаше и разбираше, че когато старитѣ политически деятели искаха отъ него това, тѣ не се волятъ отъ други съображения, освенъ отъ лични и карьеристични съображения; българскиятъ народъ схващаше, че отъ него се иска да се произнесе, одобрява ли или не водената отъ правителството политика. И българскиятъ народъ при този, бихъ казалъ, референдумъ, се показа много по-зрѣлъ, отколкото го мислѣха неговитѣ бивши политически водачи. Той разбираше, навѣкжде клонятъ тѣ, когато му сочеха този или онзи кандидатъ и искаха отъ него да го избере. И при тия избори за народни представители, втори вече по новата избирателна система, българскиятъ народъ даде една оглушителна плѣсница на всички онѣзи, които мислѣха, а и днесъ мислятъ, че е възможно отново връщане къмъ системата на политическитѣ проявления въ миналото, къмъ старитѣ порядки. И за менъ, скромниятъ общественъ деятель, тоя резултатъ отъ произведенитѣ законодателни избори, това внушително число бюлетини, които българскиятъ избирателъ пуствъ въ урнитѣ за правителственитѣ кандидати, е едно ясно доказателство, че следваната политика отъ правителството се одобрява цѣлостно, единодушно отъ българския народъ. Стимулитѣ, които движеха българския народъ при последнитѣ избори, бѣха: политика на вътрешенъ миръ, на вътрешно спокойствие, политика на неутралитетъ, на запазване жизненитѣ интереси на българския народъ, на запазване българската държава отъ всѣкаква външна опасностъ.

По-нататкъ въ тронното слово се казва: (Чете) „Народното представителство е особено доволно, че чрезъ досега следваната политика, по пътя на разумни икономии и главно чрезъ навременни и целесъобразни законодателни

мфрropriятия се заздравиха финанситѣ на страната и се даде напълно уравновесенъ държавенъ бюджетъ.

То посрѣща съ задоволство непрестаннитѣ усилия за стопанското повдигане на страната и заявява, че ще приобщи всичкитѣ си сили, за да се подобри цѣлостнитѣ народенъ поминѣкъ, въ основата на който стои благосъстоянието на българското село.

Сключенитѣ международни стопански спогодби народното представителство одобрява и намира, че тѣ ще дадатъ новъ тласъкъ на нашето производство и ще засилятъ нашата вътрешна и външна търговия.

Вѣрно е, г-да народни представители, че отъ нѣколко години насамъ правителствата, както и днешното правителство, правятъ всичко възможно да заздравятъ нашитѣ държавни финанси, правятъ всичко възможно да помогнатъ на колоса въ България, на българското село. Тукъ азъ искамъ да кажа нѣколко думи за законодателнитѣ и административнитѣ мѣрки, които министърътъ на земедѣлнето г-нъ Иванъ Багряновъ прокара като законодателни актове презъ миналата Камара, или установи като административни актове. Създадохъ се: законъ за семечителнитѣ станции и законъ за набавяне на дребенъ земеделскъ инвентаръ. Цѣлата дейностъ на Българската земеделска и кооперативна банка — подчертавамъ особено това обстоятелство — показва, че тая банка отъ единъ банковъ институтъ за даване кредити на българското село и на българския селянинъ, днесъ, презъ времето на министъръ Иванъ Багряновъ, е превърната въ единъ мощенъ икономически, стопански двигателъ на българския селянинъ. Днесъ Българската земеделска и кооперативна банка съ основание носи своето име, тя е напълно въ помощъ на народното стопанство. Даванитѣ срѣдства отъ Българската земеделска и кооперативна банка за търговията на държавата съ зърнени храни, съ тютюнъ, съ вино, съ пашкули, съ оризъ, съ розово масло и пр., показватъ голѣмото старание на днешното правителство, респективно на министра на земедѣлнето, да бждатъ полезни на най-голѣмия слой отъ нашия народъ, на българския селянинъ. Отдѣлни актове, отдѣлни проявления на министра на земедѣлнето, неговото желание да се държи въ постояненъ, непрекъснатъ контактъ съ българското земедѣлие, каратъ българския селянинъ да гледа на него като на месия, който е дошелъ въ това тежко за държавата време, да бжде полезенъ на своя народъ, болкитѣ и страданията на който той претендира да познава много добре. И, действително, министърътъ на земедѣлнето, г-нъ Иванъ Багряновъ, знае много добре, и по-добре отъ всѣки другъ, че революционни актове въ областта на земедѣлнето сѣ невъзможни; че не може да се върви по пѣтя, по който се вървѣше едно време, особено въ времето на бившия министъръ на земедѣлнето г-нъ Димитъръ Христовъ, който смѣташе, че въ единъ день може да унищожи всички стари плугове. Г-нъ Иванъ Багряновъ знае, че необходимостта отъ реформи въ областта на земедѣлнето трѣбва най-напредъ да проникне въ съзнанието на българския земеделецъ, че всички реформи въ тая областъ трѣбва да ставатъ бавно, постепенно и съ методичностъ.

И въвеждането сега на монополния режимъ за търговията съ ечемика и овеса показва, че наистина бавно, но постепенно се върви въ единъ пѣтъ — да бждемъ въ услуга и полезни на българското село.

Сключенитѣ отъ българското правителство спогодби за търговски обмѣнъ съ Испания и съ Съветска Русия идатъ да покажатъ голѣмитѣ старания на българското правителство да подпомогне стопанството на България и да увеличи по този начинъ благосъстоянието на българската държава. Пунктоветѣ въ тронната речъ, въ които се споменава за одобрението на тѣзи сключени спогодби, минали вече и презъ Народното събрание, говорятъ за извънредно голѣмата грижа на правителството въ това направление.

Говорейки за вътрешната политика на правителството, азъ искамъ да се спра и на въпроса за борбата съ спекулата. Може да си представите, какво би било положението на българската държава, ако имаше онѣзи административни и законодателни мѣрки, които се взеха за борба съ спекулата. И виждате какво е днесъ положението, когато се прилагатъ често дори драконовски мѣрки за борба съ спекулата. На мене, обаче, още не е ясно и не мога да разбера кои държавни и обществени нужди налагатъ въ този моментъ цената, напримѣръ, на фасула отъ 8 л. до преди 10 дни да бжде повишена на 20 л. Този въпросъ не ми е ясенъ и азъ бихъ желалъ да получа по него единъ задоволителенъ отговоръ отъ г-нъ министра на търговията. Сжщо така не ми е ясно кои държавни нужди налагатъ вече на два-три пѣти да бжде повишавана цената на гьона,

произвежданъ у насъ. Не ми е тоже ясно кои причини налагатъ и повишението цената на олиото.

Искамъ да спра вашето внимание, г-да народни представители, и на ширещата се въ страната бюрокрация. Истината, разутриха се политическитѣ партии, но нима трѣбваше да тронясаме, да качимъ на властъ чиновническата партия въ България? Отъ 3-4 години насамъ, а може би и отъ повече, ние имаме у насъ една нова напасть, която е опасна, както за управлението, така сжщо и за режима. Има хора въ общини, въ дирекции и въ министерства, които сякашъ сѣ си поставили за задача да саботиратъ всѣка проява на централната властъ. Не искамъ да обвиня г-да министритѣ, нито днешни, нито вчерашни. Искамъ да обвиня г-нѣ чиновника, който гледа на своето мѣсто като на едно призвание и до когото селянинътъ или гражданинътъ може да дойде само чрезъ ходатайство на г-нѣ генералъ, еди кой си или на народния представителъ еди кой си. Често пѣти даже отъ една или отъ друга страна се вършатъ по този начинъ работи, които не е пѣтно да се вършатъ и не е добре да ставатъ. Напримѣръ, азъ бихъ прочелъ единъ документъ, за да види г-нѣ министърътъ на финанситѣ или пѣкъ г-нѣ министърътъ на вътрешнитѣ работи, докѣде могатъ да отидатъ тѣхнитѣ служители — обявление № 3203 отъ 26 май 1939 г. на Ковачишкото селско общинско управление. (Чете) „Секретаръ-бирникътъ при Ковачишкото селско общинско управление обявява на интересувашитѣ се, че на 30 май 1939 г. следъ обѣдъ отъ 2 до 4 ч., въ помѣщенieto на скотовѣдния фондъ на с. Ковачица, ще продаде на публиченъ търгъ следнитѣ вещи, секвестрирани за общински данѣци, на Тодора Димитрова Джонова, отъ с. Ковачица“.

Министъръ Добри Божиловъ: Това не е за мене.

Стоянъ Омарчевски: Зная, че не е за Васъ.

Министъръ Добри Божиловъ: То е за министра на вътрешнитѣ работи.

Стоянъ Омарчевски: Да, за министра на вътрешнитѣ работи е. — Тази г-жа Тодора Димитрова Джонова е сиракъ отъ войната. Семейното и положение се състои само отъ нея и една дъщеря. Секретаръ-бирникътъ, недоволенъ по известни съображения отъ нея, дава обявление, че ще продава следнитѣ ѣ вещи: 45 м. месали по 5 л. метърътъ, или общо за 20 л.; 6 престилки по 20 л. едната, 3 възглавници по 10 л. едната, една завеска 3-5 м. по 20 л. метърътъ, едно бяло гаухче — елече 30 л., една маса съ две чекмеджета за 200 л.

Този секретаръ-бирникъ можеше да отсрочи събирането на вземането отъ госпожата за два-три-петъ дни, а не да ѣ продава единъ вещи, които сѣ, така да се каже, моимински, вещи за сватба или за годежъ, и по този начинъ да създава раздразнение или нагостание въ селото. Такива случаи има сѣ хиляди. Азъ мога да ви посоча сега още нѣкои, но не желая да ви занимавамъ съ това. Дълженъ съмъ, обаче, да констатирамъ, че български граждани, когато трѣбва да отидатъ по своя работа въ общини, въ дирекции и особено въ министерства, трѣбва да търсятъ посрѣдството на нѣкой генералъ или на нѣкой народенъ представител. Не може по този начинъ да приизяваме достойнството на единъ генералъ или полковникъ, или пѣкъ на народния представител.

Срещу тази бюрокрация, срещу тази тѣ наречена чиновническа партия, противъ която въ миналата Камара бившиятъ министъръ на вътрешнитѣ работи г-нъ Николаевъ каза тежки думи, противъ която и почти всички народни представители тукъ биха могли да говорятъ, азъ моля почитаемото правителство да вземе всички мѣрки и да постави всѣкиго на мѣстото му, защото поредки отъ такова естество, като въ случая, който ви цитирахъ, вършени отъ чиновници въ общини, въ дирекции и въ министерства, днесъ могатъ не само да уронятъ морално режима, но и да свалятъ самото правителство.

Г-да народни представители! Данѣното облагане, по признанието и на г-нѣ министра на финанситѣ, отдавна вече е стигнало своя връхъ и всѣкакво ново данѣчно облагане би се отразило извънредно зле върху финансовитѣ възможности на българския народъ. Вие знаете, че България е страна, въ която бушуватъ най-много болести и особено бичътъ на човѣчеството — туберкулозата. Отъ всички енциклопедии, отъ всички чужди справочници, особено отъ изучаванията, които е правилъ прочутиятъ проф. Бойтински, се вижда, че България е единствената страна въ свѣта, въ която има най-много болни отъ туберкулоза. Отъ епохалното съчинение на този професоръ „Цѣлнятъ

свѣтъ въ цифри" се вижда, че смъртността у децата до 4-годишна възраст е най-голяма именно въ България. Кои сѣ причинитѣ за тази тъй голяма детска смъртностъ у насъ и за разпространението на тази тъй страшна болестъ — туберкулозата? Това е ясно и очевидно за всѣкого отъ насъ. Причинитѣ сѣ лошитѣ, неблагоприятнитѣ условия, при които живеѣ българскитѣ граждани въобще. Затуй миналото XXIV Народнo събрание, по предложение на правителството, гласува доста кредити за народното здраве, за да може по този начинъ наистина да се принесе полза на българския народъ. Бихъ молилъ и сега да бѣдатъ дадени срѣдства отъ държавния бюджетъ за народното здраве, за да може наистина да се положатъ по-голямъ грижи и старания въ това отношение. Нѣма да говоря за недождането между нашето население, за разнитѣ болести: грѣдни, очни и други, които се ширятъ въ българскитѣ училища. Това е тъй очевидно и тъй ясно.

Бихъ молилъ г-нъ министъра на финанситѣ да ни занимае съ едно обстойно проучване на въпроса за въвеждането въ страната на едно единствено данъчно облагане, за да може всѣки гражданинъ да знае въ всѣки моментъ колко и за какво дължи на държавата. Въ днешно време общинскитѣ бирници сѣ по-скоро агенти на държавата, отколкото на самитѣ общини. Тѣ изрѣзватъ по 15-17 вида квитанции за разни данѣци, които се искатъ отъ българския гражданинъ. Не може ли всичко това да бѣде сведено къмъ единъ единственъ прогресивно-подоходенъ данѣкъ, за да може българскиятъ гражданинъ въ всѣки моментъ да знае какво имѣ да дава, а не да се отегчава всѣки день съ 15-20 вида данѣци? Той иска да знае колко данѣкъ трѣбва да плаща за своя имотъ, или за своята работа и наведнажъ да го плати.

Председателствуващъ Димитъръ Пешевъ: Г-нъ Омарчевски! Извинете.

Г-да народни представители! Часътъ е 8. За да дадемъ възможностъ на г-нъ Омарчевски да се изкаже, моля, да се съгласите да продължимъ заседанието, докато той привърши речта си. Които приематъ това предложение, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема. Продължавайте, г-нъ Омарчевски.

Стоянъ Омарчевски: Г-да народни представители! Другъ единъ въпросъ, който се засѣга въ отговора на тронната речъ, е въпросътъ за външната политика на България. Тамъ се казва: (Чете) „Признанието, което следваната досега искрена политика на миръ и неутралитетъ намира навредъ, изпѣва съ задоволство и успокоение народнитѣ представители и българския народъ, чиито желания и интереси посочватъ ясно насоката на външната ни политика въ тия сѣдобоносни времена. Народнитѣ представители се радватъ, че нашитѣ сърдечни отношения съ братска Югославия и приятелска Турция се вдъхновяватъ отъ съществуващитѣ договори и че съ другитѣ свои съседи България се стреми да поддържа отношения на все по-големо взаимно довѣрие и искрено разбирателство. Народното представителство ще подкрепи и занаяпредъ усилията на правителството да поддържа и развива най-добри отношения съ всички останали голѣми и малки държави, съ благородната целъ, страната ни да има само приятели, за да могатъ интереситѣ ѝ да бѣдатъ справедливо зачетени. Духътъ на миролюбие, който, като рѣководи нашата политика, осигурява спокойствието на страната и дава благотворни резултати въ всички области на нашия общественъ и държавенъ животъ, изхожда отъ дълбинитѣ на народната душа и ще намѣри пълната подкрепа на народното представителство“.

Трѣбва да се признае, както се казва въ отговора на тронната речъ, че отношенията, особено съ нашата съседка Югославия, днесъ не сѣ на онова положение, на което бѣха въ миналото, и че всѣки день тѣ все повече и повече се подобряватъ и подобряватъ. Станалитѣ напоследѣкъ посещения на югославския министъръ на търговията у насъ и на нашия министъръ на търговията въ Югославия, взаимнитѣ посещения у насъ и въ Югославия на разни спортни, културни и други организации, говорятъ, наистина, че постепенно все повече зрѣе идеята за едно виедряване въ душитъ на пакта за вѣчното приятелство между двѣтѣ държави и за даване наистина едно реално, ясно и открито съдържание на този пактъ. Трѣбва да се признае, че отношенията между България и Югославия далечъ не сѣ ония, които бѣха преди 10 или 20 години. Днесъ тѣ сѣ поставени на добра база, и ние не можемъ да не се присъединимъ къмъ констатацията, която се прави въ отговора на царската речъ.

Нашата политика е политика на миръ и неутралитетъ. Българскиятъ народъ е знаелъ и знае, че въ единъ такъвъ голѣмъ въоръженъ конфликтъ, какъвто е днешниятъ, когато се биятъ за голѣми интереси велики сили, той не може да вземе страна, че би запазилъ себе си, би запазилъ своята държава, ако остане настрана и запази единъ лояленъ, къмъ всички еднакъвъ неутралитетъ. Не съмъ съгласенъ съ констатацията, която преждеговорившиятъ отъ тази трибуна г-нъ Дюгмеджиевъ направи, че ние трѣбва да държимъ за политиката на неутралитетъ, защото тя е единствената спасителна политика, но неутралитетъ подъ покровителството на Съветска Русия. Не ми е ясно и не мога да разбера какъвъ може да бѣде този благосклоненъ неутралитетъ отъ една малка страна, каквато е България, къмъ една велика руска държава. Това ще прилича на ови римски патриции, който обичатъ по нѣкой път да си похапва и посрѣбва съ своитѣ приятели и когато тѣ посѣгали къмъ неговата жена, той се правѣлъ, че не ги вижда, но когато неговиятъ слуга, неговиятъ плебей, неговиятъ парий посѣгаль къмъ жена му, той казвалъ: „Не, за онѣзи, голѣмитѣ, азъ не бдѣхъ или се правѣхъ, че не виждамъ, но за тебе, малкия, азъ бдѣхъ“. Малка България нѣма нужда да се мѣси въ голѣмитѣ разприци за голѣми интереси и голѣми разбираия къмъ великитѣ сили. Тя ще запази най-добре народа си и държавата си именно като запази политиката на неутралитетъ, тъй широко прокламирана отъ Държавния глава и отъ правителството и поддържана отъ днешния Парламентъ на българската държава.

Г-да народни представители! Не мога да избѣгна изкушението да не ви цитирамъ едно изявление, което бившиятъ министъръ-председателъ г-нъ Кыосеиановъ е направилъ предъ кореспондента на парижкия вестникъ „Пари Соаръ“ на 4 декември 1939 г. — едно изявление, което наистина е ясно доказателство за следваната отъ правителството тогава и сега политика и което е една блѣскава защита на каузата на държавата: (Чете) „България е решително миролюбива. Тя не търси, нито желае нѣкакъвъ конфликтъ, защото въ течение на 60 години свободно съществуване тя изживѣ нѣколко войни съ нещастни за страната резултати. Тя не смѣта дори да се възползува евентуално отъ затрудненията на една съседна страна. България поддържа усърдно балканската солидарностъ, тя стори това и по времето на санкциитѣ, съ рискъ да предизвика недоволството на Италия, която на много пъти ѝ засвидетелствува симпатии и приятелство. Тя даде доказателства за това и на конференциитѣ въ Монтьо и въ Нионъ“.

България бѣ принудена да отклони предложението, което ѝ бѣ направено въ началото на тази година, да се присѣдини къмъ Балканското споразумение, по сѣщитѣ съображения, които не ѝ позволиха да се присѣдини къмъ това споразумение още при неговото образуване. Балканското споразумение предвижда консолидиране и защита на границиитѣ съ съседитѣ, вѣрни на Ньойския договоръ. Едно подобно задължение България не може да поеме. Българскиятъ народъ не може да се откаже отъ надеждата да придобие посрѣдствомъ мирни преговори границиитѣ, които страната ни имаше презъ 1913 година. България не може да потвърди наново изоставянето на територии, които ѝ принадлежеха въ течение на дълги години и чиято загуба затруднява нейното икономическо развитие. България не използвава своитѣ териториални ревандикации за агитация. Тя изпълни точно, лоялно договора за миръ. Тя присѣдствува на поправкитѣ на границиитѣ на Унгария и на Турция, нейни съюзници презъ европейската война, докато нейнитѣ собствени граници останяха непромѣнени. При всѣки случай тя е давала доказателства за своя миролюбивъ европейски духъ. Нейната позиция е ясна, искрена, лоялна.

Що се отнася до Балканския блокъ, за чието образуване, изглежда, се водятъ преговори въ тоя моментъ между балкански държави, българското правителство не е било нито уведомено, нито е било поискано неговото мнение по тоя въпросъ. Но то е готово да проучи, съ желание да сътрудничи на балканския миръ, всѣко предложение при условие, че то ще държи смѣтка за жизненитѣ интереси на българския народъ“.

Г-да народни представители! Духовната култура въобще на българския народъ може да не е толкова висока, но политическата му култура е голѣма. Ние политиканствуваме всички и всѣкога. Българскиятъ народъ знае много по-добре работитѣ въ чужбина, отколкото у насъ. Той знае всѣки день кѣде и какво е казалъ Рузвелтъ, какво е казалъ Чембърлейнъ, какво е казалъ Даладие. У насъ политиката е една постоянна стихия. Това има, отъ една страна,

своите добри резултати, но яма, от друга страна, и своите лоши резултати. Не е така в Европа и Америка. В Америка например, в един 4-годишен период веднаж се разпалват остри борби между американските граждани. В един ден те избират и председател на републиката, и департаментски управници, и народни представители за щата и Сената, и прокурор, и съдия и пр. — 23 души, 23 институции — и след туй политическият борби стихват. У нас не е така. У нас и селяни, и граждани винаги политиканствуват. Казахъ, че туй политиканствуване има може би лоши, но има и своите много добри страни. То показва големата бдителност и големата загриженост на народа. Всички вне, които се от селата, знаете какъв голем интерес има към радиото и вечер и денем за изслушване на бюлетина на телеграфната агенция. Това показва, че народът, който преживя в 60 години две катастрофи, два военни преврата, е съ будно съзнание и е загрижен сериозно за своето бъдеще.

Иска се от нас, като негови народни представители, да забравим всички лични амбиции, всички лични вражди, които са ни разделяли в миналото и да видим повелята на днешния ден, да видим, че светът, включително и България, живее в важни исторически моменти, в които престават държави да съществуват за 10-20 дни, моменти, в които, като се свършва войната между Русия и Финландия, не знаем дали в утрешния ден няма да се почне друга война между армията на Вейганъ и мобилизираните руски съветски войски в Кавказката област. И когато не са пропъли първите пътли на мира, когато не са дошли първите предвестници, първите вестители на мирните конференции, на мира въобще, много рано е да мислим една политика, каквато е прокламираната от българското правителство, именно политиката на неутралитет. От друга страна, много неуместно е една малка държавица, каквато е България, да промъсия своята политика, което би било вредно и опасно и за балканския и за световния мир. Иска се от нас, като народни представители, като представители на този народ, пред когото в време на изборите агитирахме да се приобщи към следваната от българското правителство политика, да очистим своите духове; своите умове от всичко онова, което е от естество да ни разделя.

Преди да пристъпим към обществена мобилизация, каквато неминуемо идва преди всякаква военна мобилизация, когато народът трябва да бъде мобилизиран обществено в името на един народен идеал, преди да бъде, значи, мобилизиран целият народ обществено, нека ние първи, като народни представители, като избраници на този народ, сами дадем примър и сами очистим, както казахъ, себе си от всичко оное, което е от естество да ни дѣли, и да се приобщим именно към тая политика, която е единствената здрава, единствената полезна политика, тъй широко прокламирана от Държавния глава и от правителството.

Не мога азъ, г-да народни представители, да не бъда доволен от режима и от правителството — един режим и едно правителство, което разпръсна силата и простижа на законит по цялата територия на българското царство, един режим и едно правителство, което премахна правосъдието на съществуващи тайни организации, като премахна по този начин раздаването на правосъдие от други органи и от други лица, освен от установените от конституцията съдебни места и лица; не мога да не бъда доволен от едно правителство, което повика на живот стопанските организации, на които какво зна-

чение, каква роля ще даде в бъдещия живот, това има телърва да се види; не мога, от друга страна, да не бъда доволен от едно правителство, което, като разтури партиите в България, не мисли за тяхното възвръщане изобщо. Политическият партии в миналото изиграха своята роля. Те бяха обществени сили, обществени организации, които спомогнаха, за да се формира българската държава и да се запазят нейните политически и граждански свободи, с което те изиграха своята роля. И да искаме днес да възвръщаме политическият партии, това, мисля, няма да можем да го направим. Не е въпрос за едно реформиране, за едно трансформиране на политическият партии — партии без партизанство. Мене ми се струва, че надали бихме успели, защото не бихме намерили адепти, които да тръгнат по нашите пътища.

Не мога, от друга страна, да не бъда доволен от българското правителство и от този режим, който пръв почна една активна политика на сближение и на братско приятелство с Югославия — едно правителство, което иска да даде реален израз, вътрешно съдържание на сключения от същия режим и същото правителство приятелски пакт за вечно приятелство на двете държави.

Преди да свърша, бих казал: моментите, които преживяваме, са важни и съдбоносни. Те искат от нас себособладане, притъпяване на всичко оное, което е от естество да ни дразни и да ни разединява, и което е от естество, от друга страна, да ни постави на националния фронт, защото, г-да, не виждам до кога ще продължи тази кървава вакханалия и кога ще свърши. Не мога да чертая ония граници, които уважаемият г-н Цанковъ черта тук от тая трибуна. Не зная, дали тази война ще свърши с една велика световна революция, дали ще свърши с победители и победени. Азъ съм загрижен за малка България. И за нея, водим от тези съображения, които изтъкнах тук пред вашето просветено внимание, азъ заявявам, че ще гласувам за така предложения от комисията по отговора на тронната реч адрес-отговор на тази реч. (Ржкопѣлскания).

Председателствувашъ Димитъръ Пешевъ: За следващото заседание, утре 15 часа, предлагамъ, съ съгласието на правителството, следния дневен редъ:

1. Първо четене законопроекта за допълнение на чл. 11 отъ наредбата-законъ за стопанската експлоатация на държавните гори и на чл. чл. 93 и 100 отъ закона за горитъ.
2. Първо четене проектоотговора на тронното слово — продължение разискванията.
3. Първо четене законопроекта за данъка върху имоти, придобити по безвъзмезден начинъ.

Одобрение предложенията:

4. За опрощаване на сумата 749.041 лева, дължима отъ глоби, лихви и неиздължения на държавното съкровище, общините, фондовете и пр., по изпълнителни актове отъ несъстоятелни и несъществуващи длъжници.

5. За опрощаване на сумата 655.883 лева, дължима отъ глоби, лихви и неиздължения на държавното съкровище, общините, фондовете и пр., по изпълнителни актове отъ несъстоятелни и несъществуващи длъжници.

6. За одобрение решенията на прошетарната комисия.

Тези г-да народни представители, които приематъ така предложения дневен редъ, моля, да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събрането приема.

Затварямъ заседанието.

(Затворено въ 20 ч. и 20 м.).

Подпредседателъ: **ДИМИТЪРЪ ПЕШЕВЪ**

Секретари: { **АТАНАСЪ ЦВ. ГАНЕВЪ**
ГЕОРГИ МИХАЙЛОВЪ

Началникъ на Стенографското отделение: **ДОНЧО ДУКОВЪ**